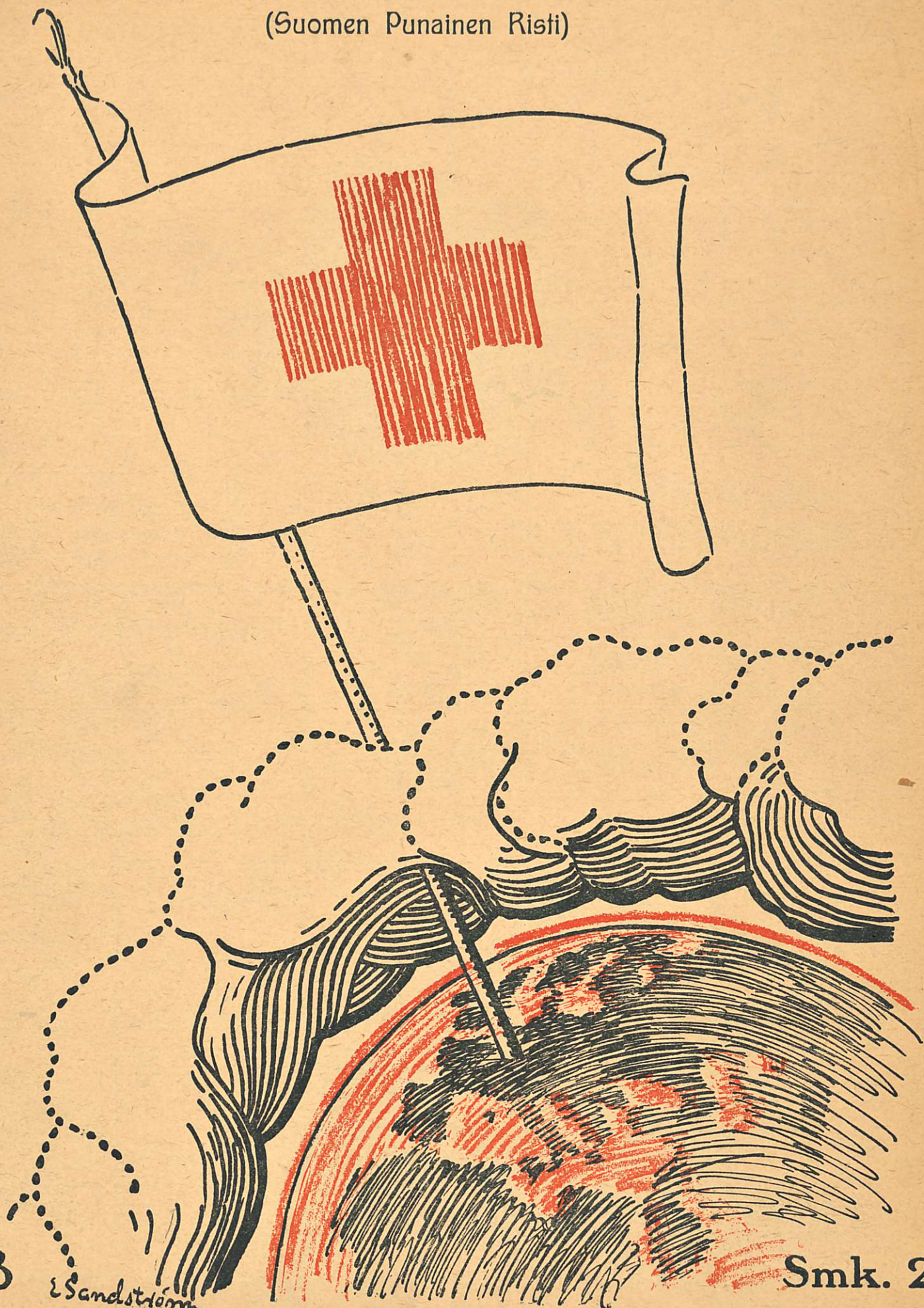


Suomalainen yhdistys haavoitettujen ja sairaitten sotilasten hoitamista varten

(Suomen Punainen Risti)



1918

2 Sandström

Smk. 2



Sähkö-

Koneita
Laitteita
Lamppuja
y. m. tarpeita

myy

Yleinen Sähkö O.-Y.
Suomessa.
Helsinki.

G. F. STOCKMANN

Perustettu 1862. Helsinki.

Maan suurin Pellava-, Puuvilla- ja Villatavara-, Taloustarpeiden, Lasien ja Porsilinen tukku- ja vähittäisliike. Rakennustarpeita ja kaikenlaisia Rautatarpeita.

Urheiluvälineitä, Kiväärejä, Ampumavaroja, Polkupyöriä ja Polkupyöräntarpeita.

Hyvät tavarat! Suurin valikoima! Halvat hinnat!



Suomen Osuuskauppojen Keskusosuuskunta r. l.

S. O. K. on osuuskauppojen oma keskusliike.

S. O. K. hankkii osuuskaupoille teollisuus-, siirtomaa-, lyhyt- ja ruokatarpeita päivän hintoihin.

S. O. K. tutkituttaa myytäväksi pitämänsä tavarat omassa laboratoriossaan.

S. O. K. harjoittaa kulutustavaroitten tuotantoa. Omia tuotantolaitoksia: neulomo, harjatehdas, kahvipaahtimo, hedelmäpakkauslaitos.

S. O. K. julkaisee osuuskauppakirjallisuutta sekä aikakauslehtiä „Osuuskauppalehti“, „Yhteishyvää“ ja „Samarbete“.

INSTRUMENTARIUM

HELSINKI



Kirurgisia instrumenttejä. Silmläsejä & Pincenez'iä. Sairaanhoidotarpeita.

VICTOR EK

VÄLITYSLIIKE.

HELSINKI.

Haaraosastoja: Hanko, Turku, Rauma, Mäntyluoto, Vaasa ja Tornio.

Suorittaa kaikkia laivanvarustusalaan kuuluvia tehtäviä - - - - - huolellisesti, joutuisasti ja halvalla. - - - - -

HJ. TAMMILEHTO

Kangas- ja Lyhyttavarain tukkukauppa

Konttori ja varasto: Vilhonkatu 9

(Kansallisteatterin vieressä)

Puhelimet: Konttori 63 56
Varasto 114 82

Sähköosote: Tammilehto.

Ruoholahden Lautatarha

HELSINKI

Puhelin 55 28 toimisto ja konttori & 111 97 isännöitsijä ja konttori.

Alituinen varasto

Höylättyjä ja höyläämättömiä puutavaroita:

n. s. parruja, vassoja, hirsä, piiruja, lankkuja ja lautoja, permantoaineita, vuorauslautoja, paneleja, listoja y.m.

HALVAT HINNAT

Omistaa:

AUG. EKLÖF O-y.
PORVOO.

Maanviljelijän paras ostopaikka

on



Osakeyhtiö AGROS.

Pääkonttori Helsingissä.

Haarakonttorit

Turussa ja Viipurissa.

Suomen Merivakuutus-Osakeyhtiö

Perustettu 1898

Meri-, Sota- & Maakuljetus-
vakuutuksia

LARS KROGIUS & C:o

HELSINKI

VÄLITYSLIIKE

Haaraosastoja: Raumalla, Mäntyluodossa, Ykspihlajassa ja Torniossa.

Rautatarpeita ja rakennusaineita.

Helsingin Rakennusainekauppa O-y.

Helsinki.

Hämeen Rautakauppa. Hämeenlinna.

A.-B.
Gottfr. Strömberg

O.-Y.

Helsinki

**Sähköliike
D y n a m o-
Konetehtas**

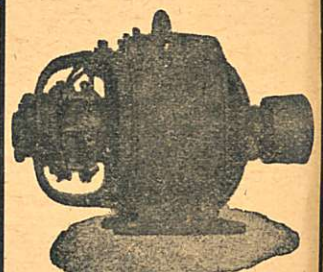
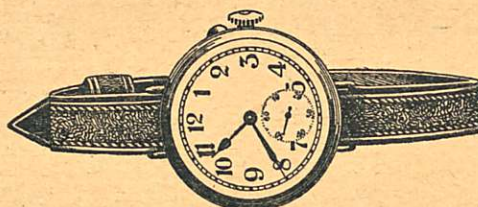
A B Schweitsiläinen Kelloliike

A. E. Haglund

MIKONKATU 4

HELSINKI

PUHELIN 24 84

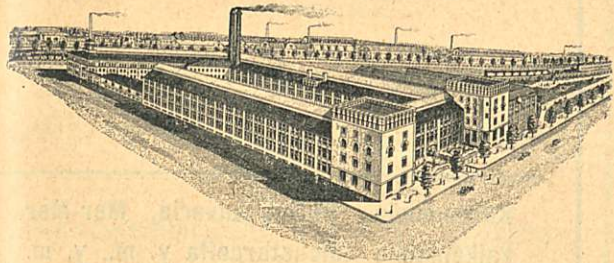


Tasavirta-moottori.

Finlayson & C:o Osakeyhtiö

Tampere.

Maamme suurin ja tuotantokykyisin Puuvillateollisuuslaitos.
Valmisteet vanhastaan hyvin tunnetut.
Kysykää aina Finlayson'in tuotetta.



HELSINGIN UUSI RAUTASÄNKYTEHDAS

Omistaja J. Merivaara

Pohjoismaiden suurin rautasängkytehdas. Valmistaa lujimmat ja aistikkaimmat

Rautasängyt ja Patjat

AKTIEBLOLAGET
KORUKUTOMO
OSAKEYHTIÖ
TAMPERE



Suosittelen hyväksi
tunnettua tuotettaan.

OSAKEYHTIÖ

ATTILA

TAMPERE

Suomen tunnetuin
kenkätehdas.

OSAKEYHTIÖ ATTILAN
hyviksi tunnettuja

KENKIA
saatavana kaikkialla.



A. B. GRUNDSTRÖM &
HEINRICHS O.Y.
Rauma.

Välitys- ja
Asioimistoimisto. III

**Palo-, Henki-
ja Tapaturma-
Vakuutuksia.**

**Höyrylaivatoimisto.
Höyrylaivavälityksiä.**

Sähköosoite: HEINRICHS.
Puhelin 17 ja 127.



*Kultamitali
Parisissa 1900.*

OSAKEYHTIÖ CRICHTON TURKU.

*Konepajoja, Valimo, Laivaveistämö,
Telakoineen ja Köysitehtaineen.*

Valmistavat *Höyrylaivoja, Höyrykoneita ja Höyry-
kattiloita* kaikkia lajia. *Keskipakoispumppuja* y. m.
Suorittaa muutoin kaikkia alaan kuuluvia töitä sekä
Korjauksia.

Köysitehdas toimittaa kaikenkertaisia *Hamppu-,
Manilla-, Sisäli ja Kokosteoksia* sekä *Tilkettä.*

Sähköosoite: *Crichton.*

A. GUST. SKOGSTER

HÄMEENLINNA.

*Paikkakunnan suurin liike, si-
jaitsee uudessa ajanmukai-
sessa huoneustossa, Raastu-
van- ja Kirkkokatujen kulma-
uksessa.*

*Liike käsittää seuraavat
erikoiskaupat:*

*Rauta ja Rakennusainei-
den kauppa, Siirtomaa-
tavaroiden kauppa, Kan-
gaskauppa, minkä yhte-
ydessä I-luokk. miesten
pukutehdas. Lasi-, Pors-
liini- ja Lamppukauppa.*

Bennäs Yllespinneri och Färgeri

Aktiebolag

Valmistaa ULSTEREITA, SAR-
KAA ja FILTTEJÄ sekä LAN-
KAA kotikudontaa varten.

TAMPEREEN PELLAVA- JA RAUTA-TEOLLISUUS OSAKEYHTIÖ

SUOSITTELEE HYVIKSI TUNNETUITA TEOKSIAAN

OSAKEYHTIÖ SUOMEN KAUPPAKOMPANIA

Konttori: Wiipuri. Katarinank. 32. Puhelin: 126 ja 704. Sähköosoite: „Trading“.
Konttori: Helsinki. Länsiranta 14. Puhelin: 4672. Sähköosoite: „Trading“.
Konttori: Tukholma. Kirjastok. 29. Sähköosoite: „Fintrading“.
Konttori: Pietari. Nevski 24, as. 42. Puhelin: 243—19. Sähköosoite: „Trading“.
Konttori: Moskova. Miljutinskij per. 6, as. 1. Puhelin: 79—85. Sähköosoite: „Trading“.
Vetureita, Lokomobilejä ja muita voimakoneita, Turbineja, Puuhiomiskoneita, Rakennuskoneita, y. m.
Maanviljelyskoneita, Lämmitysäästäväisyyslaitteita teollisuuslaitoksiin, Svetsauskoneita, Kasviöljyä, Rehukakkuja.

Lassila & Tikanoja Osakeyhtiö

TUKKUKAUPPA

Vaasassa.

Vasa Nordsjö Ängbåts Aktiebolag

Yhtiön lastihöyrylaivat kuljettavat nykyään tavaraa ainoastaan Saksan, Suomen, Tanskan ja Ruotsin satamiin.

AKTIEBOLAGET METVIKENS MEKANISKA VERKSTAD ONKILAHDEN KONEPAJA OSAKEYHTIÖ.

Valmistaa: Höyrykoneita, höyrypannuja ja höyrylaivoja, turbiineja, mylly- ja sahalaitoskoneita, myllynkiviä sekä pelti- ja säiliötöitä. Laivaveistämö ja laivatelakka laivoille aina 700 tonniin saakka.
Puhelimet: Konttori 2 25. Konepaja 976. Telakka 576.
Johtokunta 977.

Wilh. Schauman
Aktiebolag
Pietarsaari.

O.-Y. Merikosken Teknokemiallinen Tehdas A.-B.

Oulu

suosittelee hyviksi tunnettuja „Merijal“ teoksiaan niinkuin

Karamelleja, Putink'pulveria, Mer-Mer kaikenlaisia taloustarpeita y. m., y. m.

Waasan Werkakauppa

Waasa. F. S. SJÖHOLM. Puh. 490.

▽ ▲ ▽

Alituisesti uusiutuva varasto Naisten- ja Miesten kankaita sekä Vaatetustarpeita, Neuloma- ja Rääätälintarpeita, Koristelutarpeita, Ikkunaverhoja y. m., y. m. Määrätyt kohtuulliset hinnat.

WAASAN KENKÄTEHDAS OSAKEYHTIÖN



JALKINEITA
SUOSITELLAAN!

FORSSA AKTIEBOLAG

FORSSA, SUOMI



Valmistaa pumputeollisuuslaitoksensa Forssassa, johon kuuluu kehräämö, kutomo, langan ja kankaanvärjäämö sekä kankaanpainatuslaitos, kaikenlaisia pumputekoneita, painettuja ja painamattomia, lankoja ja vanua.

Forssan teoksia on palkittu kultamitalilla useissa näyttelyissä, viimeksi Pariisin maailmannäyttelyssä vuonna 1900.

Tampereen Tukku-liike Osakeyhtiö

(Kusto Ojasen seuraaja)

Tukku-liike

TAMPERE.

O/Y PIETILÄ & LEHTIVUORI A/B

TUKKULIIKE

Waasa.

Wilh. Schauman'in

Faneritehdas,
Osakeyhtiö, Jyväskylä.

▽

Valmistaa:

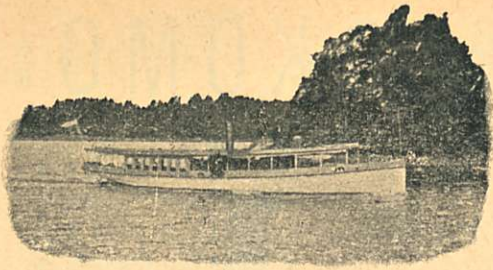
Koivu- ja
haapafaneria

yksinkertaista sekä
-- ristiinliimattua --

Faneriteoksia,

kuten:

Hatturasioita, Matkalippaita,
Portöörejä, Tarjottimia, Pa-
perikoreja, Kirjekoreja y.m.



KONE- ja SILTARAKENNUS O. Y.
HELSINKI

HÖYRYLAIVOJA NOSTORANOJA
HÖYRYKONEITA KATTOTUOLEJA
HÖYRYKATTILOITA SELLULOSAKONEITA

KONEITA
TEKNOKEMIALLISTA TEOLLISUUTTA VARTEN

KARL BOSTRÖM

Omist. EINAR THESLÖF
Perustettu 1874

Höyrylaivatoimisto & Välitysliike HANKO.
Haarakonttoreja: KOTKASSA, WIIPURISSA & TORNIOSSA.
LLOYDIN Asiamies.
Sähköosoite: BOSTRÖM.

M. E. FAZER & C:o Helsinki



SEKATAVARAIN TUKKULIIKE

ULLRICH, ANDERZÉN & C:o

HELSINGIN VÄRI- JA VERNISATEHDAS.

Hesperia 61. Puhelin 2059.

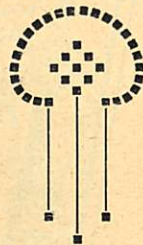
Kaikenkaltaisia VÄREJÄ, VERNISJOJA, ÖLJY-
JÄ, LAKKOJA ja KEMIKALIOITA halpoinhin
hintoihin.

AKTIEBOLAGET

FRANS HENRIKSON

OSAKEYHTIÖ

KRISTIINA



TUKKUKAUPPA
SIIRTOMAAN- JA
TEHDASTAVAROILLE

FRIIS & HELLSTEN

SIIRTOMAANTAVARAIN

::: TUKKULIIKE :::

H E L S I N K I

Konttori
E. Makasiinink. 3

Puhelimit
3719 & 8244

::: PÄÄKONTTORI: HANGOSSA ::: :::

MATKUSTAJA- JA LASTILIIKENTEESTÄ
TURKU-TUKHOLMA,
TURKU-LYYPEKKI
JA PÄINVASTOIN
KYSYKÄÄ

BOREN TOIMISTOSSA TURUSSA

VÄLITTÄJÄ TURUSSA:
BOREN TOIMISTO

Merivakuutus Osakeyhtiö TRITON

Turku.

Sota-, Meri- ja Maakuljetus-
vakuutuksia.

**TAMMERKOSKEN
TUKKUKAUPPA-
OSAKEYHTIÖ**

TAMPERE

Sähköosote: - - - -
„TAMMERKOSKI“

Puhelimit: - - - -
339 ja 916



**MYY KOTI- ja ULKO-
MAANTAVAROITA**

K. P. RUUSKANEN

OSAKEYHTIÖ. TAMPERE.

**TUKKUKAUPPA KANGAS-, TRIKOO-
JA
LYHYTTAVAROILLE.**

O.-Y. EDW. SÖDERHOLM & C:o A.-B.

TURKU, PUH. 1018.

*Myy tukuttain kangas-
ja lyhyttavaraa.*

Talous-Osakekauppa

Mikonkatu N:o 3.

*Ensiluokan Herkku-, Hedelmä-
- ja Siirtomaantuotteita.*

Suomen Sahanterätehdas Osakeyhtiö.

TAMPERE.

suosittaa *erinomaisia teoksiaan:*

Raami- ja sirkkelisahoja,
halko-, pölkky- ja tukki-
sahoja, teräkaluja sa-
hoille, paperitehtaille,
puuhiomoille ja sellu-
- - loosatehtaille. - -

Suomen Sahanterätehdas Osakeyhtiö.

TAMPERE.

O Y LOKOMO A B

TAMPERE



suosittelee

valin-

ja

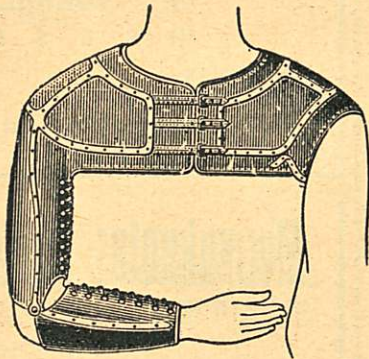
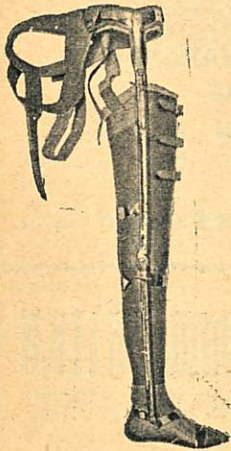
takotuotteitaan

l:a sähköteräksestä.

O. Y. E. M. NORDQVIST A. B.

Tehdas Kirurgisia Instrumenteja ja Sitä varten, Keino-ekoisia Käsia ja Kojia, Mekaaninen konepaja, Hiomo, Nikauslaitos.

I Paikinto & Kunniakirja, Helsingissä 1908
Kuitamitali & Kunniakirja, Pietarissa 1916



HELSINKI

Salomonink. 3 - Arkadiank. 4
Puh. 6900 & 5994

Sähköosoite:
BANDAGE



PIETARI

Malaja Dvorjanskaja 19
Puhelin 578-03

Sähköosoite:
BANDAGE

A.-B. SCHILDT & HALLBERG O.-Y.

Helsinki.

Kauppiaitten Osakeyhtiö

WAASA & KOKKOLA.



Tukkukauppa kotimaisilla tehdas-
tuotteilla ja siirtomaan tavaroilla.

OSAKEYHTIÖ

UNITED SHOE MACHINERY COMPANY

TAMPERE

AKTIEBOLAG

HÄMEENK. 23

MYY KENKÄTEHTAILLE
erilaisia koneita ja niiden vara-
osia, lestejä ja leikkuuteriä.

VARASTOSSA
kaikkia työkaluja ja työtarpeita
koneellista kenkäteollisuutta
varten.

VUOKRAA täydellisiä kenkätehtaan koneistoja.

O.-Y.

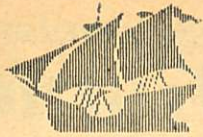
OSKAR DURCHMAN
ROHDOSKAUPAT
HELSINKI.

Keisari Boraksi.

Parasta Toiletti-
ja
Taloustarpeisiin.

Tablette Regina.

Voimakkaasti desinfisioiva!
Estää verenvuotoa näppy-
löissa ja kiihoitusta ihossa
- - parran ajon jälkeen! - -



HANSA TUKKUKAUPPA & LAIVALIIKE



OSAKEYHTIÖ WIIPURI

PUHELIN: HANSA
SÄHKÖOSOITE: HANSA
KONTTORI PIETARISSA
Gontschin ja 14 100 14-18
Sähkösoite: HANSA
Konttori Helsingissä,
P. Espinaadink 35, Puh. 7950
Sähkösoite: TURKUHANSA.

Tehdas ja Kauppa Osakeyhtiö

Wiipuri. Taavetink. 4.

PUHELIMET:

Konttori 13 02. Varasto 23 70. Isännöitsiä 23 50.

Suuri ja monipuolinen varasto
koti- ja ulkomaan lyhyttavaroita.
Oma alusvaatetehtas, valmistaa
naisten ja herrain alusvaatteita.
Työ taatusti hyvää.

P. J. Pesonen, Wiipuri

Konttori omassa talossa
Pietarinkadun varrella.

Puhelimet:

Ulkolinja 69, Isännistö 9 49,
Myyntiosasto 188, Lähetysosasto 13 38.



*Liike alkanut toimintansa
Wiipurissa vuonna 1886.*

SOKKA & KOPRA

Omistaja Juho Sokka.

Tukkuliike
WIIPURI

Puhelin 8 63.

Puhelin 13 75.

F. SERGEJEFFIN
POJAT JA KUMPP.

TUKKUKAUPPA



WIIPURI.

Puhelin 5.-12. Sähköos.
SERKO.

ALANNE JA KUMPP. O. Y.

Kangastavara'n Tukkukauppa
WIIPURI

Puhelin: Konttori 15 74.
Varasto 23 53.

Wiskaalink. 6.

Rautakauppa Osakeyhtiö

PUHELIMET
12 26 & 12 08 **AHJO** WIIPURISSA
○○○○○○○○

Paikkakunnan hyvin lajiteltu

Rauta- ja Rakennusainekauppa.

Kauppa-Osakeyhtiö J. Hallenberg

Tukku ja Vähittäiskauppa

Wiipuri—Karjalankatu 5

Sähköosoite: Kauppahallenberg

Puhelimet: Konttorin 22. 333. 2 445 ja 2 446

Vähittäiskauppa 922

Osakeyhtiö A. E. Hedman
Wiipuri.

ROHDOS & HAJUVESI-
KAUPPA TUKUSSA JA
VÄHITTÄIN.

Rohdoksia, Sairashoitotarpeita, Desinfiomisaineita, Hajuvesiä & Toalettitarpeita.

Vähittäismyyniliikkeitä:
Rohdoskauppa Katariinankatu 11. Puh. 3 61.

Karjalan Rohdoskauppa, Kulmahalli. Puh. 11 11.

Konttori & Tukkuliike:
Katariinank. 11. Puh. 14 29.

Bentsini-Varikko: Itä-Suomen Bentsini O. Y.
Aleksanterinkadun varrella.
Puh. 14 50.

SUOSITELLAAN.

TOIVO RÄTY

Wiipuri. Repolank. 11. Puh. 450.

Sähköos.: RÄTY.

Toimituskykyinen

Kangas- ja Lyhyttavarain Tukkukauppa

MIKKO UOSUKAINEN

Kangastavara'n Tukku-
ja Vähittäiskauppa.

WIIPURI

Aleksanterinkatu 21.

Puhelin 6 90.

Osakeyhtiö SETH SOHLBERG Aktiefolag

Wiipuri

Rauta-, Väri- ja Rakennusainekauppa. Taloustarpeiden osasto

Kannaksen Kauppaosakeyhtiö

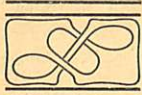
Wiipuri—Karjalankatu 9.

Koti- ja Ulkomaantavarain tukkukauppa

Sähköosoite: Kannas

Puhelimet: 2 354. 2 296. 1 983.

KULTASEPPÄ
J. H. PEKURI
OULUSSA
VALMISTAA
Sotilas nappia ja Tähtiä
Kullan ja Hopean värisiä



OSAKEYHTIÖ RANTALA

KEMI

oooooooooooooooooooo

NAHKATEHDAS,
Nahka- ja Kenkäkauppa

Lakiasiaintoimisto
Otto Tanner
Advokatkontor
Wiipuri — Wiborg
Telef. 914 & 2000

KAUPPAYHTIÖ MATTI HIRMU

KEMI

PÄÄASIALLISTEesti LOHIA

F. Sergejeff'in Tupakkatehdas
Osakeyhtiö

SUOSITTELEE

Olympia, Geisha, Concurrence, Tilaus, y. m.
savukkeitaan

TMI JOHN SARA

WIIPURI

Aleksanterink. 12 — Puhelin 16 93 ja 16 23

KAUPPA TOIMISTO
SÄHKÖ & POSTI OS. WIIPURI

M. Fr. Auvinen
Osakeyhtiö
Wiipuri

Taavetinkatu 3
Sähköosote: VILJAYHTIÖ

Puhelimet:
19 32, 22 26, 24 00, 23 39

Hotelli Wiborg

Viipuri

Suosittellaan!

Matkustajahuoneisiin Puhelin 17 91.
Ovenvartija 14 91. Ravintolaan 9 43.

Viipurin Villa- ja Puuvillatehdas

Gust. Törnqvist O.-Y.

Suosittelee

Villa- ja puuvillatuotteitaan

Puhelin 16 83 Viipuri. Maununkatu 8.

TUKKUKAUPPA

Koti- ja ulkomaalaisille tavaroille

Osakeyhtiö Tuottaja

Kuopio, Minna Canthink. 10.

Tukkukauppa

koti- ja ulkomaan tavaroilla.

O.-Y. JUHO ROSENBERG

JYVÄSKYLÄ — PUHELIMET 3 60, 21

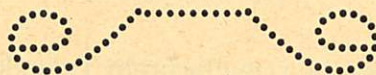
Paikkakunnan etevinten lajiteltu

TUKKUKAUPPA

Keski-Suomen Tukkukauppa Oy.

Jyväskylä.

Puhelimet: 2 62 & 3 62.



OSAKEYHTIÖ
KESKI-SUOMEN RAUTAKAUPPA.

JYVÄSKYLÄ. — PUHEL. N:o 164 & 240.

Rakennusaineita, Metallia,
Työkaluja, Värejä, Öljyjä y. m.

Erikoisosasto:

Lasi- ja Porsliinitavaroille.

Urheiluliike

Wiipuri

Aleksanterinkatu 25
Puhelin 2 80 Sähköos. SPORT

o/y. Buttenhoff & Perander A/B.

HOTELLI MELLBLOM

WIIPURI

Pohjoinen Vallikatu 1
Puhelin 11 83



SUOSITELLAAN

Häkli, Lallukka ja Kumpp.

O s a k e y h t i ö

Tukkukauppa



Viipuri.

JOHN LINDGREN, WIIPURI

23
ALEKSANTERINKATU

Turku- ja Vähittäiskauppa

23
Koru- ja Lyhyttavaroille

Puhelimet:

Vähittäismyymälä 1839
Tukkumyymälä . . . 698
Isäntä 1618
Konttori 811

Omat alusvaate-, kravatti- ja henkeliitehaat.
Teokset palkitut koti- ja ulkolaisissa näyttelyissä.

A. AUVINEN OSAKEYHTIÖ, VIIPURI.

LYHYT- JA KORUTAVAROIDEN
TUKKULIIKE.

PUHELIMET: KONTTORIIN 832. VARASTOON 789.

A. AUVINEN OSAKEYHTIÖ, VIIPURI.



PAUL STUDE SEUR.

Tupakkakauppa

Torkkelink. 12, Puhelin. 8.

Viipuri.

O.Y.

J. Hallenberg ja Kumpp.

Lyhyttavara Osakeyhtiö

Rihkama- ja Koruta-
varain tukkukauppa

Viipuri
Maununk. 4.

Puhel. { Konttori . . . 10 36
Myyntiosasto 13 10
Johtaja 24 37

Sähköosoite: Lyhyttavara.

Konetoimisto

A. W. Trugmann
oooooooooooooooo

Maskinbyrå

Viipuri, Wiborg.

Puhelin 383
Telefon



Pellervonkatu 9.
Pellervogatan

OSAKEYHTIÖ TOIVO ERIKKILÄ

Sähköos.: Erikkilä.

Viipuri.

Puhel. 18 65 & 5 26.

Tuonti- ja Vientiliike. Agentuuri. Komissiooni.

Teollisuuden raaka-aineita ja kemikaaleja.
Rautatavaroita. Siirtomaantavaroita.

Itä-Suomen Tukkukauppa

Osakeyhtiö.

Puhelin 24 32.

Viipuri.

Kaarlo Tuuha

Lanka- ja Kangaskauppa

Viipuri.

Torkkelink. 4.

Puhelin 1 27.

**UUSI
ROHDOSKAUPPA O.-Y.**

WIIPURI

PIETARINK. 1
PUHELIN 8 15



**K A I K K I A
ALAANKUULUVIA
TAVAROITA
KOHTUHINGNOILLA**

WIIPURIN UUSI RAUTAKAUPPA O/Y

WIIPURI, TORIKATU 3
PUH. 20 76 - Sähköos.: RAUTA



TUKKUKAUPPA
RAUTA- JA RAKENNUSALAN KUULUVILLE
TAVAROILLE

HJALMAR KARLSTRÖM

TURKU
PUHELIMET:
65 2 66

REHU-, VILJA-, PUOLUKKA-
✕ JA PUUTAVARALIIKE ✕

P. J. LAUKKANEN JA KUMPP.

WIIPURI
Torkkelink. 6
Puhelin 258
Sähköosote:
LAUKKA

KANGASTAVARAIN TUKKUKAUPPA

A/B LÖFGRÉN & Co O/Y

HELSINKI
Länsi Ranta 14. Puh. 14 11, 71 91, 102 35. Sähköos. JULIUS.

Kankaitten ja Jalkineiden, Salp-
puan, Kynttilöiden, Liiman y. m.
TUKKULIIKE

Paras ostopaikka jälleenmyyjille
✕ ✕ ja yleisille laitoksille. ✕ ✕

Matti Pietinen

Osakeyhtiö
Wiipuri

**Huonekaluja, Ovia ja
ikkunoita, Moottori-
- ja soutuveneitä, -**

**WIIPURIN
OSUUSLIIKE**

r. l.



RUOKALOITA



SUOSITELLAAN

Suomalainen Kauppa Osakeyhtiö



WIIPURI

Mustain Veljestenkatu 16
Puhelimit: 20 72 & 20 74

O/Y Carborator A/B

Wiipuri

**Konepaja ja Valimo,
Imatra venemoottoreita
12-50 hevosvoimasia.**

K. PORTHAN O.-Y.

WIIPURI. Puh.; 16-11 ja 393.

Rakkolanjoen Kaakelitehtaan

:: :: **UUNIEN** :: ::

yksinmyyjät Itäsuomessa.

Rakennusaineiden erikoisliike.

O. Y. SUOMEN KANGAS

WIIPURI

Sähköosoite: KANGASYHTIÖ

PUHELIMET: Konttori 21 68

Varasto 10 03

Johtaja 13 09

**KANGASTAVAROIDEN ja KUTOMA-
TEOKSIEN TUKKUKAUPPA.**

Emil Lehtovaaran

Kahvila

WIIPURISSA

Suosittellaan

Puh. 21 14.

Karjalaisten Kauppa O.-Y.

Wiipuri — Pietarink. 8.

Tukku- ja vähittäiskauppa

== Sekalaisille tavaroille. ==

Puh. 17 36 ja 20 62. Sähköos. KARJALAISET.

Mikko Seppä

Tukkukauppa

Wiipurissa

Telef. 19 21.

H. IGNATIUS & Co

**Automobili &
Kirjoituskonekauppa**

Osakeyhtiö Oulun Valjastehtaat
OULU.

(Entinen Veljekset Åströmin Remmittehdas)

Mänttihihoja

Rahkeita

Mäkiövöitä

Suitsia

Sitolkkia

Siloja

Suitsivarsia

Päitsiä

Kapsäkkejä

Matkalaukkuja

Lompakoita

Rahakukkaroita

y. m., y. m.

Osakeyhtiö Oulun Valjastehtaat
OULU.

(Entinen Veljekset Åströmin Remmittehdas)

Maamies

pääsee monesta huolesta
käyttämällä ainoastaan

**Billnääsini
työkaluja.**

Sahattua ja höylättyä puulavaraa

Hietalahden Osakeyhtiöltä

Nuoranpunojank. 2. Helsinki. Puh. 48 & 511.



Vahvaseinäisiä

Kassakaappeja

Patentti sisäpuoli.

Kuulalaakerisaranoilla

valmistaa ainoastaan

TAMPEREEN

KASSAKAAPITEHDAS

TAMPERE.

Vellamonk. 7. Puh. 651.

O.-Y. HUGO & HJALMAR ÅSTRÖM A.-B.

OULU.

KYSYKÄÄ AINA

ostaessanne jalkineita meidän
hyviks tunnettuja, siroja ja kes-
täviä tuotteitamme joita saa-
daan kaikissa ensiluokan jal-
kinekaupoissa kautta maan.

O.-Y. HUGO & HJALMAR ÅSTRÖM A.-B.

OULU.

Karl Fazer

Helsinki.

Suklaa-,

Raakao-,

Karamelli-,

Dragée-,

Marmelaadi-,

Makaroni-

ja Vohveli-

Tehdas

on suurin ja kuuluisin

Skandinaviassa.

Veljekset ÅSTRÖM, Osakeyhtiö
OULU.

Perustettu 1863.

Pohjoismaiden suurin nahkatehdas.

Valmistaa:

Pohjanahkaa, Juhtia, Rasvanahkaa, Krommi-
nahkoja, Koneremmejä, Huopaa, eristämistä
varten, Karvoja ja Liimaa.

Sitäpaitsi täydellinen konepaja ja puunjalos-
tustehdas, erikoisalana valjas-helat. - -

Ostaa:

Pajunparkkia, Kuusenparkkia, Vuotia, Nah-
koja, Talia ja Hylkeen rasvaa.

Veljekset ÅSTRÖM Osakeyhtiö.

Sähköosoite: Åström.

Oulu.

OSAKEYHTIÖ
G. W. SOHLBERG
AKTIEBOLAG

Helsinki,

Vuorimiehenk. 29.

Maitoastioita, Öljy-
kannuja, Lyhtyjä,
Vesiämpäreitä y. m.

"ILMARI"-

akkunanavaajaa
suositellaan.

Aktiebolaget **KONE** Osakeyhtiö

MEKAANINEN PAJA
ja KONELIIKE

HELSINKI, ANTINKATU 18. PUHELIN 113 50.

MAAMIESTEN KAUPPA

LESKINEN & PENTTILÄ

RAUMA

Tehdään kauppaa kaikilla koti- ja ulko-
maan tavaroilla tukussa ja vähittäin.
Sähköos. Maamiesten Kauppa. Puh. 298 & 143.

Ertman & Suojanen

Tampere

Tukkukauppa

Puh. 10 01

Kont. 12 90

Vaatetusliike

Osakeyhtiö



Aleksanterink. 17 Puhelin 255

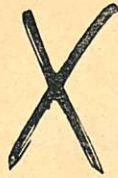
Suosittautuu!

Suomen Hihnatehdas

DANA



**Koneita, Konetarpeita
Kemikalioita.**



Suomalainen Osakeyhtiö
G. HARTMANN'in

KONELIIKE

Puh.: 43 21, 85 65, 66 88, 64 55.
Sähköosoite: FINNHART.

E K B E R G

00 HELSINKI 00
BOULEVARDINKATU 9

LEIPOMO ja KAHVILA

O. Y. SOFIA ZWEYGBERG A. B.
WIIPURI. LIIKE PERUSTETTU 1868

Paikkakunnan vanhin, suurin ja monipuolisin
tukku- ja vähittäiskauppa
kaikenlaisille
kangas- ja lankatavararoille.
- - - Haarakauppa Lappeenrannassa. - - -

PLUVIUS

TULENSAMMUTTAJAN

tulee löytyä jokaisessa sairaalassa ja yksityisasunnossa tulenvaaran suojaksi. Pluvius on saanut ammattimiesten ja palovakuutusyhtiöitten parhaimman tunnustuksen

SUOMEN LUX O. Y.
HELSINKI, MIKONKATU 23.

Itä-Rantakatu 64
TURKU
Puhelin 1027

Itä-Suomen Rautakauppa O.-Y.

WIIPURI, Torkkelinkatu 10

— MYY: —

Rakennusaineita	Urheiluesineitä	Taloustavaroita
Metalleja	Värejä	Ruutia ja
Työkaluja	Öljyjä	Dynamiittia

y. m.

Valaistus-
ja Talous-
tavaroita

ostatte edullisimmin



O/Y

ALBION

Lampumakasiinista
Helsinki Aleksanterink. 11

OPTIKKO:

CHRISTIAN NISSEN

Omistaja GUNNAR WÆNERBERG
HELSINKI

KIRURGISTEN KONEKALUJEN TEKIJÄ

Gust. Raninin Perilliset

Ruopio

Tukkukauppa



INGER

Ompelukoneita

saadaan ainoastaan niistä myyntihuoneustoista, joiden kilvissä on vieressä oleva kuva.

Åbo Klädesfabriks

Aktiebolag



suosittelee tuotteitaan.

P. SIDOROW

Suomalainen Kalustokauppa Osakeyhtiö.
HELSINKI.

**Myy edullisimmin kaikkea
mitä maanviljelijä tarvitsee.**

Pyytäkää meiltä hintaluetteloja ja tarjouksia.

John Nurminen

Perustettu 1886

Sähköos.: NURMINEN

Speditioni- ja Laivan-
varustusliike

Rahtaustoimisto,
Laivameklari,

Tuonti- ja Vientiliike

Vakuutusasiamies

Pääkonttori: RAUMA

Haarakonttorit:

Helsinki—Turku—Viipuri
Hanko—Tornio
Haaparanta

Sateensuojia, Päivänvarjoja

ja Keppejä

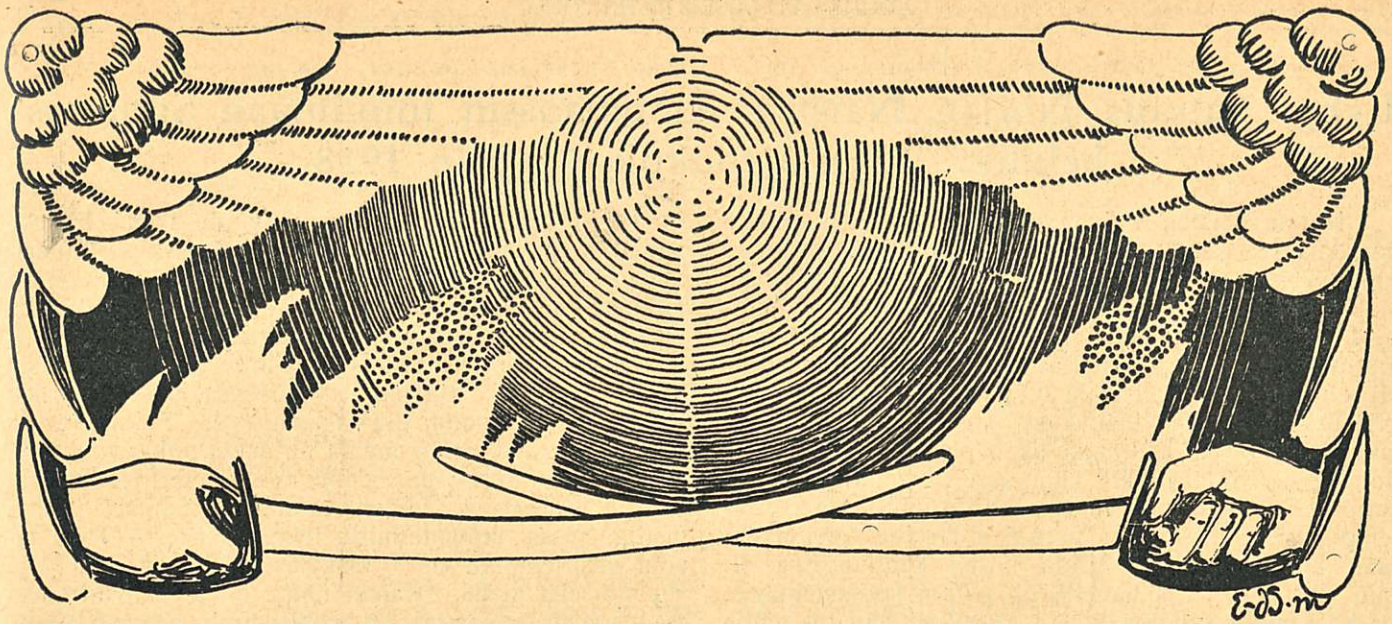
suuri valikoima

Helsingin Sateensuojatehdas O.y.
00 Mikonkatu 1. 00

A/B Åströmin Tekn. Tehdas O/y

TURKU	LYSOOLIA SAIPPUOITA PUHDISTUSAINETA	TURKU
-------	--	-------

A/B Åströmin Tekn. Tehdas O/y



Suomen Punaisen Ristin tilapäinen sairaala Hotelli Kämpissä.

Tammik. 31 p:nä tarjosi johtaja Lundblad Hotelli Kämppiä Suomen Punaisen Ristin käytettäväksi kalustoineen ja ruokavaroineen. Helmik. 1 p:nä päätti S. P. R:n hallitus ottaa tarjouksen vastaan. Allekirjoittaneen tehtäväksi annettiin sisustaa hotellin sairaala ja tehdä kirjallinen sopimus johtaja Lundbladin kanssa.

Palvelukseen otettiin muutamia suomalaisessa ambulanssissa Venäjällä olleita hoitajattaria, nimittäin neidit Breitenstein, Lindström, Ketola ja Laulich, sekä tohtorit G. Wallgren ja E. Anttonen. Neiti Hilda Montin otti hoitaakseen sairaalan liinavaatevarastoa. Hoitajattarien apulaisiksi otettiin vielä noin 30 partio-poikaa, joista osa pian kehittyi olemaan varsin suureksi hyödyksi erinäisissä tehtävissä.

Johtaja Lundbladin kanssa tehdyn sopimuksen mukaan annettiin hotellista ruokaa määrättyyn hintaan, mutta huoneet, valo ja lämmin oli maksuton.

Pian oli 4:s ja 5:s kerros sisustettu varsinhauskaksi sairaalaksi, jossa oli 76 vuodetta.

Vasta maalisk. 3 p:nä saimme ensimmäiset sairaamme, 9 suojeluskuntalaista Kirkkonummelta. Pari päivää myöhemmin tuli 6 haavoittunutta Porvoosta. Aina huhtik. 12 p:ään mennessä ei meille tullut muuta kuin 2 uutta potilasta, joten sairaalaan kirjoitettuja ei

näinä kolmena viikkona ollut enempää kuin 15. Helsingin valloituspäivinä huhtik. 12 ja 13 otettiin uusia haavoittuneita 18 ja 15, sekä seuraavina päivinä vielä muutamia. Suurin potilasmäärä, 41, oli huhtik. 14 p:nä. Sitten se alkoi vähentyä kun joitakuuta kuoli ja toisia päästettiin pois. Kun uusia potilaita ei enää tuotu ja koska saksalaiset perustivat omia sairaaloita, Suomenlinnaan järjestettiin suuri sairaala punaisille, sekä rautatieasemalle vielä suurempi valkoisille, ei meidän väliaikaista sairaalaamme pidetty enää tarpeellisenä, vaan päätettiin se lopettaa, varsinkin kun kaupungissa oli suuri puute hotelleista. Huhtik. 30 p:nä päästettiin pois viimeiset 30 potilasta, muutamia joukko-osastoihinsa, useimmat siirrettiin toisiin sairaaloihin.

Sairaalan hoidossa oli ollut kaikkiaan 44 potilasta, joista 6 kuoli. Väriltään oli 29 valkoista, 13 punaista, niistä yksi naissotilas, 14 saksalaista, heistä yksi lääkäri, 2 venäläistä, toinen lääkäri, toinen insinööri. Useimmat sairaalassa hoidetuista olivat haavoittuneita.

Hoitopäivien lukumäärä oli 1,175. Leikkauksia toimitettiin 27.

Paitsi edellämainittuja 4 hoitajatarta, olivat neidit Hasselström ja Bergman lyhemmän aikaa sairaalan palveluksessa. Huhtikuun aikana oli lääket kand. J. Meyer apuna. Ylilääkärinä toimi allekirjoittanut.

R. Faltin.

Lyhyt katsaus Norjan Naisten Ambulanssin toimintaan Suomessa helmik. 25 p:stä toukok. 7 p:ään 1918.

Norjan Naisten Ambulanssi, varustettuna puolittain norjalaiseksi kenttäsairaalaksi, sekä Punaisen Ristin Ambulanssi saapuivat Jyväskylään $25\frac{1}{2}$ 1918, jossa päämaja oli määrännyt meidät odottamaan lähempiä käskyjä. — Kaupungissa oli n. 6,000 asukasta, eikä ollut joutunut punaisten ryöstettäväksi, koska suojeluskunta oli ehtinyt ennen heitä ja ottanut haltuunsa kaupungintalon, jostakäsin vallitsivat kaupunkia. Täällä oli rauhallista, koska kaupunki oli 6 peninkulman päässä rintamalta. Silloin vielä kumpikin sotapuoli keräsi ja harjoitteli joukkoja, joten ei ollut sattunut mitään suurempia taisteluja, ja sen vuoksi ei tarvittu vielä myöskään kenttäsairaala. Mutta koska kaupungissa oli vain yksi kirurgi ja hänellä oli paljon soitastehtäviä, jäi kaupungin sairaala, jonka ylilääkäri hän oli, vaille kirurgista apua. Minua pyydettiin senvuoksi heti ottamaan hoitoni sairaalan johto, jonka monien arvelujen jälkeen sitten teinkin. Siinä saimmekin toht. Crawford ja minä heti yllinkyllin työtä aamupäiviksi. Sairaalassa oli 30 kirurgipotilaspaikkaa, joten siinä oli hommaa tarpeeksi. Joku haavoittunut rintamalta oli siellä, mutta useimmat olivat siviilipotilaita.

Vasta maaliskuun 5 p:nä, kun toiminta rintamalla oli alkanut vilkastua, määräsi ylipäällystö, että Jyväskylän seminaariin oli järjestettävä 200 vuoteen sairaala, jonka hoitajiksi piti toistaiseksi tulla molempien ambulanssien, mutta jo maaliskuun 7 p:nä tuli määräys että Punaisen Ristin ambulanssin oli siirryttävä Jämsään odottamaan lähempiä käskyjä, mutta meidän tuli jäädä Jyväskylään järjestämään yllämainittua sairaalaa. Tarpeet oli hankittava kaupungista ja meidän omiamme käytettävä vain hätätilassa. Ryhdyimmekin heti sisustustyöhön ja tarpeiden tilaukseen mahdollisimman nopeasti. Rakennus oli 3-kerroksinen kivitalo, kouluksi varustettu, läpimenevä käytävä joka kerroksessa. Siinä oli kaakeliuunit ja sähkövalo. Pesuaitaita oli ainoastaan yksi kussakin kerroksessa. Kylpyhuonetta ei rakennuksessa ollut, mutta n. 100 m. siitä oli suuri ja hyvä sauna, jossa lievemmin haavoittuneet voitiin pestä ennenkuin he vietiin sairaalarakennukseen. Täytyi järjestää kylpyamme sekä suihku ja suuri keittokattila lämmintä vettä varten ensimmäiseen kerrokseen, joka tehtiinkin neljässä päivässä, ja kylpyhuone tuli erinomaisen. Sitäpaitsi järjestettiin konttori, jossa oli puhelin, sekä suuri sitomishuone kolmine leikkauspöytineen ensimmäiseen kerrokseen. Toisessa kerroksessa asui henkilökunta ja osa potilaita. Muu osa rakennusta oli sairashuoneina. Potilaiden ruoka keitettiin seminaarin keittiössä, kannettiin sairaalaan, jossa hoitajattaret sen jakoivat potilaille. Joukko naisia oli vapaaehtoisesti ilmoittautunut avustamaan ruokinnassa.

Työjärjestys oli seuraava: Saapuneet lievemmin haavoittuneet vietiin heti saunaan, riisuttiin, hiukset leikattiin ja kylvetettiin kääreineen, sitten puettiin puhtaisiin vaatteisiin ja kannettiin paareilla sitomishuoneeseen. Saunassa merkittiin ja käärittiin kokoon potilaiden vaatteet ja varustukset. Sairaslipulle kirjoitettiin potilaan nimi, rykmentti y. m. Sitomishuoneessa muutettiin uudet kääreet, tapauksen laatu kirjoitettiin sairas-

lipulle, jonka jälkeen potilas vietiin vuoteeseen ja hänelle annettiin ruokaa. — Vaikeasti haavoittuneet pestiin sairaalan kylpyhuoneessa ja meneteltiin heidän kanssansa muuten kuin edellistenkin. Kaikki sairasliput kerättiin, vietiin potilaspäiväkirjaan ja jaettiin sitten asianomaisille.

Maaliskuun 9 p:nä vastaanotimme ensimmäiset potilaat ja sitten tuli lähetys toisensa jälkeen, osaksi Vilppulan rintamalta, osaksi Jämsästä. Enimmäkseen tulivat ne yöllä, joten meillä oli usein pitkät yövuorot. Kaikki leikattavat (suuremmat leikkaukset) vietiin kaupungin sairaalaan, viiden minuutin matkan päässä meiltä, jossa minä toimitin leikkauksen. — Tällä tavoin käsitelimme me Jyväskylässä 321 potilasta $\frac{2}{3}$ ja $\frac{30}{3}$ välisellä ajalla. Kaikki nämä olivat haavoittuneet 4—5 päivää ennemmin ja aikaisemmin sidotut lähellä rintamaa olevilla saniteettiasemilla. Kun potilaita maaliskuun 26 p:n paikkeilla oli niin paljon, että tuli tilan puute, järjestettiin eräänlainen sairasleiri yhteen sivurakennukseen, jonne kaikki lievemmin haavoittuneet, liikuntakykyiset sijoitettiin, ja näin saimme sairaalamme yhdellä kertaa tilaa 225 haavoittuneelle.

Maalisk. 29 p:nä saimme päämajasta sähköteitse määräyksen muuttaa itäänpäin Karjalan rintamalle ja että tri Winther Sortavalassa antaisi lähempiä tietoja paikasta. Silloin täynnä olevan sairaalamme tuli meidän jättää tri Kaliman huostaan. Samana päivänä saapui 220 haavoittunutta Tampereelta Jyväskylään. Heidät vietiin kaikki kaupungin sairaalaan, jossa heitä käsitteli kaupungin lääkäri, jonka jälkeen potilaat sijoitettiin ympäri kaupunkia. Meidän täytyi siis sangen vaikealla hetkellä matkustaa pois. — Maalisk. 30 p:nä klo 5 i. p. läksimme itäänpäin ja yöllä saimme Savonlinnassa tiedon, että meidän oli matkattava Kiviniemeen, lähelle Venäjän rajaa, mutta jos olosuhteet eivät sallisi sinne mennä, oli meidän jäätävä Kakisalmeen. Kiviniemessä oli ennestään yksi sairaala 30 vuoteella ja 2 leiriä täydessä toiminnassa, ja kun meille tarjotut huoneustot olivat niin pieniä, että olisimme voineet saada niihin sopimaan korkeintaan 30 potilasta, sekä kun matkaa rintamalle oli n. 8 km. pidimme viisaimpana matkustaa Kakisalmeen. Täällä oli meille varattu suuri koulutalo, mutta koska kaupungissa oli kaksi lääkäriä ja sairaalasta olisi tullut ainoastaan etappiasema, jonka mainitut lääkäritkin voisivat hoitaa, emme olleet paikkaan tyytyväisiä. Tri Holmberg ja minä matkustimme senvuoksi Sortavalaan neuvottelemaan tri Wintherin kanssa, jonka tulos oli, että huhtik. 5 p:nä saimme määräyksen matkustaa Imatralle ja sijoittaa sairaala hotelli „Cascadiin“. Sinne saavuimme iltapäivällä ja tunnin kuluttua taloon päästyämme tuli erältä lääketieteen ylioppilaalta, jolla oli pieni sairaala naapurihotelli „Turistissa“, pyyntö saada meiltä apua, koska hänellä oli ja yhtämittä tuli lisää paljon haavoittuneita. Jättäen hoitajattaret järjestämään omaa sairaalaamme, läksimme me kolme lääkäriä „Turistiin“, jossa portaat, käytävät ja huoneet olivat täynnä etelästä tuotuja haavoittuneita, n. 70 miestä. Minun oli heti ryhdyttävä vatsaleikkaukseen ja tätä leikkaamista ja sitomista kesti klo 2 asti yöllä.

Seuraavana päivänä siirrettiin useimmat näistä haavoittuneista meidän sairaalaamme. Se sijaitsi suuressa 4 kerroksisessa kivirakennuksessa, sisustettuna ensi luokan hotelliksi, vaikka kalustus olikin kaikkein välttämättömintä laatua. Hotellissa oli majoillut sotaväkeä ja nytkin vielä oli ainoastaan kaksi ylintä kerrosta vapaana. Mutta 4 päivässä oli koko talo tyhjennetty ja sittenkun se oli sisältä perinpohjin puhdistettu, saimme sairaalamme pian täyteen kuntoon. Biljardi-huonetta käytettiin sitomishuoneena. Täällä oli meillä 4 leikkauspöytää ja eräs kolmannen kerroksen kulmahuone järjestettiin leikkaushuoneeksi. Sairaalamme täällä oli ensi aluksi ainoastaan 5 km. päässä rintamalta, mutta välimatka suureni pian. Ensimmäisen 14 päivän ajan kuulimme kuitenkin yhtämittaisen tykinjyskeen ja kuularuiskun räiskeen rintamalta. Täällä olimme toimessa toukokuun 7 p:ään, koko kuukauden, saaden potilaamme suoraan rintamalta, kaikki 10 à 12 tunnin kuluessa haavoittamisesta. Hoidimme näin 205 haavoittunutta ja Viipurin valloituksen jälkeen saimme vielä 40 miestä, jotka olivat jo jonkun päivän olleet hoidossa. Talo oli tarkoitukseen erinomainen. Ainoa paha puoli oli silläkin, että kylpyhuoneita puuttui,

sillä koko tässä suuressa hotellissa oli ainoastaan 2 kylpyammetta ja nekin kellarissa. Mutta tänne eivät potilaat tulleetkaan niin suurissa joukoissa kuin Jyväskylässä, joten niilläkin tultiin toimeen. Kahdeksalla hoitajattarellamme oli hommaa yllinkyllin, vaikka heitä autoikin joukko paikkakunnan naisia ruoan jaossa ja potilaiden ruokinnassa. Huhtik. 26 p:nä tarkasti kenraali Mannerheim sairaalan ja jakoi vapaudenmitallit kaikille potilaille, paitsi joitakin harvoja, jotka olivat haavoittuneet vahingonlaukkauksista. Oli liikuttavaa nähdä miten sotilaat iloitsivat. Hotellin omat palvelijattaret ja keittiöhenkilökunta hoiti koko ajan toimiaan meidän suureksi tyydytykseksemme. — Toukokuun 7 p:nä luovutimme sairaalan, jossa oli 95 enimmäkseen vaikeasti haavoittunutta, ruotsalaiselle ambulanssille ja matkustimme Viipurin, Helsingin ja Turun kautta kotiin, mielenkiintoisen ja opettavaisen ajan jälkeen, jonka kuluessa mekin olimme olleet joksikin hyödyksi.

P. S. Ambulanssin henkilökuntaan kuului 3 lääkäriä, sanitääri, taloudenhoitaja ja 6 sairaanhoitajarta. Yksi lääkäreistä oli suomalainen lääket. toht. K. Holmberg Helsingistä.

H. Thrap-Meyer.

Norjan Naisten Ambulanssin päällikkö.

Lääkärin kokemuksia Tampereen piiritysajoilta.

Lyhennys toht. A. J. Palménin kertomuksesta.

Toimettomuus Helsingissä kapinan aikana kävi monelle nuorelle lääkärille pian sietämättömäksi. Senpä vuoksi, kun tarjoutui tilaisuus päästä Tampereelle, ilmoittautui siihen heti halukkaaksi 7 lääkäriä ja 7 sairaanhoitajarta, toivossa että he sieltä, rintaman läheisyyden vuoksi pikemmin pääsisivät valkoisen armeijan yhteyteen.

Tarkan valvonnan alaisena saavuttuamme kaupunkiin, tarjoutuimme heti Tampereen Punaisen Ristin palvelukseen, joka odotettavissa olevien sotatapausten vuoksi oli ryhtynyt tarmokkasiin toimenpiteisiin sairaalain kuntoon varustamiseksi.

Tampereen Punaista Ristiä on paljon syytetty punakaartilaisien auttamisesta, mutta kun ottaa huomioon vallinneet olosuhteet, ei puolueeton arvostelija voi muuta kuin hyväksyä sikäläisten lääkärin velvollisuutensa ohjaamat toimenpiteet. Selitykseksi mainittakoon tämän toiminnan johdosta ensiksikin, että tarkoitukseksi oli täten pelastaa mahdolliselta ryöstöltä kaupungissa olevat suuret sairashoitotarpeiden varastot ja samalla näyttää vallassa oleville punaisille, että on olemassa heillekin tuiki tarpeellisia „porvarillisia“ ammatteja, josta näkyvänä tunnustuksena oli parin lääkärin vangitsemisen vuoksi tehdyn lääkärilakon pikainen päättymisen, kun viranomaiset katsoivat itselleen viisaimmaksi vapauttaa vangit jo vajaan vuorokauden kuluttua. Varsin suuri merkitys on Tampereen suhteellisesti suurilla sairaaloilla ollut siinä, että ne jo heti kaupungin valloituksen alussa olivat valmiit ottamaan vastaan valkoisen armeijan haavoittuneita ja sitäpaitsi saivat punaisten aikana pari uhkaavaa kulkutaudin alkua tarmokkaan toimintansa kautta rajoittu-

maan. Ei myöskään ole vailla merkitystä toimenpiteemme punaisten käsiin joutuneiden vankien pelastukseksi ja että monet sanitääreinä toimineet porvarilliset saivat hyvän turvan sairaaloista ja sidontasemista. Valkoisten taholta ei läheskään aina ole ymmärretty lääkärin vaatimaa puolueettomuutta, jota olen noudattanut Geneven sopimuksen mukaisesti, vaikka se sisältääkin maassamme miltei tuntemattomia periaatteita. Sairaalamme punaisten aikana käytetty nimitys „lahtarien pesä“ ja taas valloituksen jälkeinen „punaisten oma sairaala“ lienevät paraiten ymmärrettäviä todistuksia puolueettomuudestamme.

Monien virallisten ja teknillisten vaikeuksien jälkeen sai Punainen Risti varustettua aluksi n. 600 paikkaa neljässä tilapäisessä sairaalassa, joista tämän kirjoittaja sai valita itselleen vaikeiden tapausten sairaalan. Vaalini osui Johanneksen kansakoulun tilavaan kivirakennukseen, aseman läheisyydessä. Tähän taloon mahtui yhteensä 200 sairassuodetta.

Sairaalaruokituksiin nähden oli tyydyttävä monessa suhteessa hyvinkin tilapäisiin välineisiin. Luunmurtumatapauksissa välttämättömissä n. s. vetositeissä korvasimme kiinnelaastarin tarpeen omatekoisella liimaliuoksella kiinnittämälläme vaatekaistaleilla. Vatsaleikkauksissa tarpeellisen silkkilangan ja suolineulojen asemesta käytimme tavallista rihmaa ja silmäneuloja. Kun pommituksen aikana vaatteiden peseminen lakasi, täytyi leikkaukset tehdä käyttäen ainoastaan vahakankaista esiliinaa ja sterilisoitua pergaminipaperia, vastaavien vaatteiden asemesta. Kun sähkövalo kaupungista sammui kolmeksi viikoksi saimme onneksi

sen verran petrolia, että voitiin työpäivää pidentää ja kiireelliset leikkaukset toimittaa yölläkin.

Ruoan hankinta sairaalaan tuotti ajoittain suuria vaikeuksia. Jokainen voi arvata miten paljon riittävän ravinnon puute vaikeuttaa sairaiden parantumista. Tulin tällöin tuntemaan liian niukasta ravinnosta ja liian runsaasta veden nauttimisesta johtuvan pöhötystaudinkin.

Levoton aika, varsinkin valloitus, painoi koko sairaalatoimintaan leimansa. Pommituksen aikana oli juuri tämä sairaala, aseman lähellä sijaiten, suuressa vaarassa. Sitä lisäsi osaltaan talomme edustalla edestakaisin liikkuva punaisten panssarijuna, johon tähdätyt granaatit osuivat pari kertaa sairaalaammekin. Piharakennuksessa ja portilla sattui kuolemantapauksia-kin ja itse sairaalaankin sateli luoteja rikkoen muutamman sata ikkunarautua ja haavoittaen lievästi paria henkilöä. Tähän kaikkeen paukkeeseen kuitenkin pian tottui. Ulkona ei meillä ollut aikaa käydä taisteluita seuraamassa.

Pari päivää ennen valloitusta oli uhatuimmassa asemassa olevista huoneista jo kylmänkin vuoksi tyhjennettävä yli 50 potilasta toiseen paikkaan. Ilmassa vinkuvista luodeista ja ympäristöön putoilevista granaateista huolimatta tapahtui siirto onnellisesti. Paikkaamalla ikkunat tilapäisesti pahvilla saimme siten järjestettyä tilaa heti valloituksen jälkeen esiintyvää tarvetta varten. Katutaistelujen aikana oli asioilla käytävä palokujien ja pihojen kautta. Kaduilla näkyi kammottavasti silvottujen ihmisten ja eläinten ruumiita ja huomasi kerran tavallista repäisevämmänkin näyn — koiran syömässä ihmisen aivoja.

Kuvaavana seikkana mainittakoon, että päivää ennen valloitusta sain punaisten esikunnalta käskyn poistaa sairaalasta kaikki lievästi haavoittuneet, jotta he liittyisivät taisteleviin. Näytin kirjettä potilaille jättäen heidän kunkin valittavaksi menetellä kuinka halusivat. Seurauksena oli, ettei ainoakaan liittynyt taisteleviin.

Vähän yli kolme kuukautta kestäneen toiminnan aikana, toukokuun loppuun mennessä, olimme sairaalassamme hoitaneet 910 potilasta, joiden lisäksi joku-nen määrä poliklinillisiä tapauksia. Saimme usein vapaaehtoisesti vaihtaa 8 tunnin työpäivän — 8 tunnin lepopäivään ja sittenkin joskus piisasi ylityötäkin.

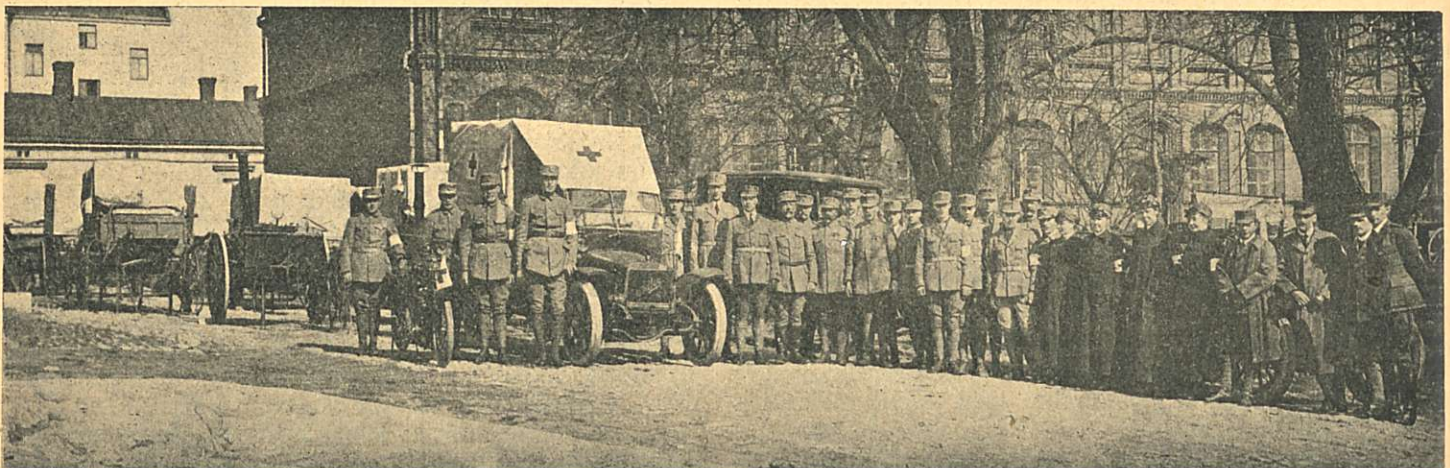
Tämä oli enempi kuin punaisten porvareille suunnittelema 14 tunnin pakkotyöpäivä.

Meille sidonta-asemiin ja muista sairaaloista lähetetyt tapaukset olivat yleensä hyvinkin vaikeasti haavoittuneita. Tästä johtuu myös verrattain korkea kuolevaisuus — 170 kuolemantapausta (19%). Aineistosta mainittakoon m. m. yli 100 vatsan läpi ammuttua, 65 avonaista reisiluun murtumaa, 70 keuhkoihin ja 35 aivoihin ammuttua, 26 leukaluunmurtumaa ynnä joukko vankien mukana valloituksessa haltuumme joutuneita, venäläisten välskärrien huonosta hoidosta johtuneita verenmyrkytystapauksia.

Leikkauksista keräsin 60 numeroa käsittävän luotikokoelman, jotka antavat valaistusta „räjähtävien luotien“ käyttämiseen nähden. Kummatkin taistelupuolet ovat väittäneet vastustajansa käyttäneen räjähtäviä luoteja, mutta kokoelmasta huomaa, että niitä todellisuudessa on ammuttu verrattain vähän, vaan ovat esiintyneet vaikeat luunmurtumat usein johtuneet läheltä ammutusta räjähtämättömästä luodista, joka itsekin monasti on särkynyt, ja tämä prosentti on molemmin puolin ollut jotenkin yhtä suuri.

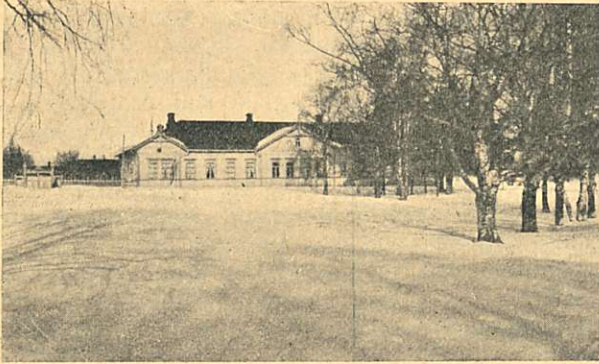
Toimintamme ohessa on ollut varsin mielenkiintoista tutustua punakaartilaiden psykologiaan, niihin syihin, jotka ovat saaneet heidät tarttumaan aseisiin. Suorissa tunnustuksissaan ovat he osoittautuneet olevansa tavallisia hiljaisia työmiehiä, jotka mielisairauden tapaisen joukkohypnosin vuoksi, suurten palkkojen houkuttelemana tai pakotuksesta ovat liittyneet kapinaliikkeeseen. Sellaiset heistä tekojaan katuen ilmaisivat usein mitä suurimman katkeruutensa johtajiaan kohtaan ja tuomitsivat koko sosialidemokratian liikkeen, toivoen vastapuolelle pikaista voittoa, voidakseen taas ryhtyä todelliseen tuottavaan työhön omaksi ja perheensä elatukseksi.

Suurena vähemmistönä joukossa ovat ne, varsinkin johtavassa asemassa olevat henkilöt, jotka todella ovat hyväksyneet punakaartin toiminnan. Miltei poikkeuksetta ovat nämä syntyperäisiä rikollisia, sekä henkisesti että ruumiillisesti ala-arvoisia henkilöitä, verrattavissa ja suurelta osaltaan kuuluneetkin niihin, joiden paikka on vankiloissa ja mielisairaloissa. Heidän sairaaloisten taipumustensa kehitykselle ovat maassamme vallinneet olosuhteet antaneet mitä parhaan maaperän.

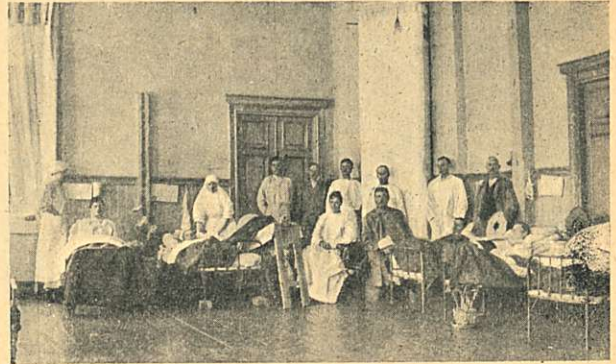


Suomen Punaisen Ristin Lentävä Osasto.

Ruotsalaisesta B-ambulanssista Mikkelissä.



Kuva 1.



Kuva 2.

Kun tuli tieto, että Ruotsi lähettäisi suomalaisille veljilleen apua haavoittuneiden hoitamisessa, oli siihen paljon halukkaita, mutta vain harvat pääsivät siitä onnesta osallisiksi. Olimme kyllä toivoneet saada olla apuna etuasemilla, mutta pian tulimme kokemaan, että hoitajattaresta ei ole siellä suurinta hyötyä, vaan rintaman takana paremmin järjestyneissä olosuhteissa, josta professori Faltinkin oli huomauttanut.

Ruotsista lähetettiin neljä ambulanssia, joista viimeinen tuskin ehti aloittaa toimintansa. Meidän B-ambulanssimme, Punaisen Ristin lähettämä, läksi matkalle yhtäaikaan A-ambulanssin kanssa helmik. 13 p:nä 1918. Ne olivat ensimmäiset Suomeen lähetetyistä ambulansseista. Pohjanmaalla otettiin meidät vastaan ystävinä ja kansa huusi „eläköön“. Tunsimme kuuluvamme yhteen ja ymmärsimme toisemme sanoitakin. Niin tulimme Vaasaan helmik. 17 p:nä ja A-ambulanssi sai siellä määräyksen asettautua tyttökouluun, parhaimpaan ajateltavissa olevaan huoneustoon. Uusia määräyksiä odotellessamme autoimme me heitä tavarain purkamisessa ja huoneuston sisustamisessa, joka oli meille hyvänä harjoituksena siksi kunnes itse voisimme alkaa. Samalla voimme silloin myöskin täydentää varustuksiamme mikäli ne olivat sen tarpeessa. — Tämä Vaasassa viettämämme viikko antoi meille vilkkaan tuntemuksen sodasta. Asuessamme rautatievaunuissa, tehtiin kolmannesta luokasta sotaravintolaksi sisustettu odotushuone ja kokoontumispaikka iltaisin. Suojeluskuntalaiset järjestivät siellä musiikki-illoja, jotka meillä ovat unhottumattomassa

muistossa. Emme olleet koskaan kuulleet laulettavan „Die beiden Grenadiere“ä niin tunteellisesti ja vakautuksella! Ja kuitenkin — tuntui kuin vapautuksen hetki olisi tullut, kun saimme määräyksen lähteä Mikkeliin. Olimmehan kovin halukkaita päästä tekemään jotakin hyödyllistä. Ajattelimme kyllä, että kaupunki oli varsin kaukana rintamalta — siihen aikaan viisi penikulmaa — mutta kun rautatieyhteys oli erinomainen, huomasimme pian, että potilaat usein tuotiin suoraan sitomapaikoilta.

Helmikuun 28 p:nä saavuimme Mikkeliin, jossa sitten tulimme työskentelemään suurimman osan sota-aikaa. Ambulanssissamme oli ylilääkärinä tri G. von Holst, jonka tilalle huhtik. 1 p:nä tuli tri K. Gramén, yksi apulaislääkäri, keittiöpuolen taloudenhoitaja kreivitär Mannerheim, kuusi hoitajattaria, hieroja, Suomen valtion edustaja, tilanomistaja Ramsay, joka samalla oli meidän tulkkimme, taloudenhoitaja sekä neljä sanitääriä. Saimme käytettäväksemme kuuromykkäkoulun (kuva 1), tilavan 1-kerroksisen rakennuksen aivan metsän reunassa. Johtajatar, nti Hermanson, oli suuressa, koska väsymättömässä hyväntahtoisuudessaan ja huolenpidossaan meille arvaamattomaksi avuksi. Kaikki pienet kuuromykkäläpset, jotka niin akkia olivat jääneet toimetomiksi, auttoivat meitä auliisti, ja tulimme me hyvin toimeen „merkkikielessä“, jota meidän oli käytettävä muidenkin varsinaisten suomalaisten kanssa, aluksi ainakin. Sivusta katsojalle oli se varmaankin sangen huvittavaa näkemistä. Jo rautatiematkalle lähtiessämme aloimme ensimmäiset vaatimattomat oppi-



Kuva 3.



Kuva 4.



Kuva 5.

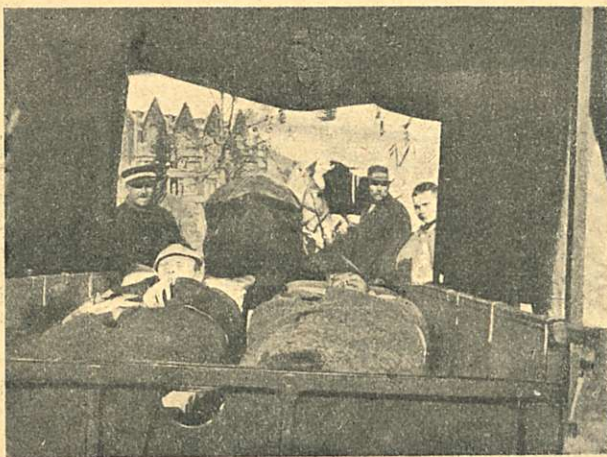
askeleemme suomenkielessä, mutta huomasimme pian että sitä kieltä ei olekaan niin helppo oppia. Meillä oli kuitenkin erikoinen tulkkimme, ja sitä paitsi olivat sekä taloudenhoitajaemäntä että hieroja ja yksi hoitajattarista suomea puhuvia.

Heti ryhdyttiin innokkaasti siistimään, purkamaan tavaroita ja laittamaan patjoja, niin että jo toisen päivän illalla oli ambulanssimme kunnossa ottamaan vastaan 75 potilasta. Sairashuoneita oli viisi, joissa kussakin 8 vuodetta, sekä vielä yhdessä 20 (kuva 2), käytävässä 15. Koska viimeksimainittu oli verrattain pimeä, käytettiin sitä ainoastaan niitä varten, jotka voivat päivisin liikkua. Häätätilassa voimme ottaa vastaan

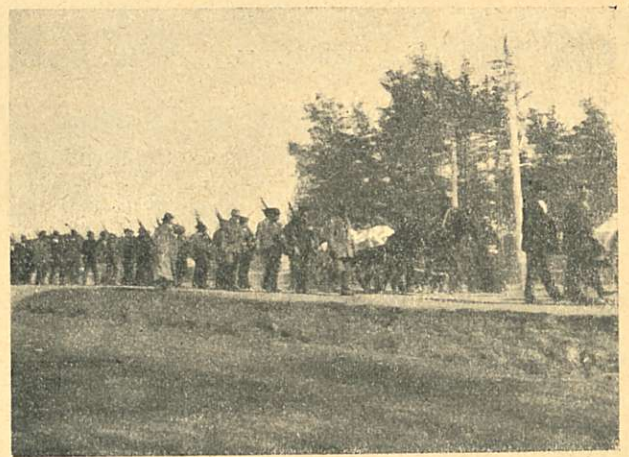
100 potilasta, mutta kerralla ei meillä koskaan ollut yli 75. Opettajainhuoneesta saimme erinomaisen leikkaussalin, koska siinä oli vesijohtokin. Me kuusi sairaanhoitajattarta asuimme haikki samassa huoneessa ja viihdyimme erinomaisesti, koska sopu oli hyvä. (kuva 3). Suurta kutoma- ja työsalia käytettiin ruokailuhuoneena, jossa emännöitsijällä ja hierojalla oli omat „osastonsa“ verhon takana. Keittiö laitettiin veistosaliin, jonne muurattiin suuri hella, ja höyläpenkeistä saatiin erinomaiset pöydät (kuva 4). Kylpyhuone kaksine ammeineen järjestettiin myöskin. Kansliaksi eroitettiin verholla osa käytävästä. — Olimme hyvin iloiset Röntgenkoneestamme, joka koko ajan toimi erittäin hyvin ja oli suureksi hyödyksi. Varustuksemme olivat sangen täydelliset, vaikka sidetarpeet loppuivatkin pian. Jonkun aikaa näytti asia varsin synkältä, mutta Tampereen valloituksen jälkeen saimme taas tarpeemme tyydytettyä. Pesuhuone oli kartanolla ja siellä pestiinkin joka päivä sekä vaatteita että sidetarpeita. Eetterivarastomme oli kovin vähäinen, eikä sitä ollut Suomesta mistään saatavissa uutta. Saimme sitä lopulta suuremman määrän Ruotsista.

Keittiötä varten emme olleet tuoneet mukanaamme mitään, joten sen järjestäminen tuotti huomattavia vaikeuksia. Sen vuoksi oli kaikki kerättävä kokoon paikkakunnalta, joka kekseliään emäntämme avulla onnistuikin varsin hyvin. Intendentuuri lähetti meille päivittäin ruokavaroja, ja kun sekä potilaat, että henhilökunta olivat armeijan ruoassa, ei meillä ambulanssissa ollut mitään hätää, vaikka maassa oli yleensä puute elintarpeista. Koko ajan oli meillä apuna vapaaehtoisia, jotka uskollisesti auttoivat keittiössä ja toimivat myöskin tulkkeina.

Toisen päivän iltana, kun olimme saaneet sairaalamme kohtalaiseen kuntoon, saapuivat meille ensimmäiset potilaamme. Heidät riisuttiin ja pestiin käytävässä, vietiin sitten leikkuuhuoneeseen siteitten muuttamista tai leikkausta varten. Alkuperäiset, rintamalla laitetut siteet olivat erittäin hyvät. Pahimpiin märkähaavoihin käytimme Carrelin menetelyä Dakinin liuoksella. Ensi aluksi siirrettiin useita potilaita Kuopioon, koska tahdoimme pitää niin paljon paikkoja kuin mahdollista vapaina kiireellisiä tarpeita varten. Myöhemmin saimme kyllä pitää potilaitamme kauvemminkin,



Kuva 6.



Suojeluskuntalaisten ruumissaatto.

josta olimme iloiset, sillä hoito voitiin silloin järjestää paremmin ja seurata sen tehokkuutta.

Potilaslähetykset tulivat useimmiten yöllä. Ensimmäinen kysymyksemme oli aina: „kuka puhuu ruotsia?“ Melkein aina saimme sillä tavoin ainakin yhden ruotsia puhuvan kuhunkin huoneeseen. Ihailimme poikaimme kärsivällisyyttä. Harvoin he valittivat ja laulaen sekä muuta iloa pitäen viihtyivät he hyvin. Milloin taloushuolet vain sen sallivat, tapasi kreivitär Mannerheim laulaa heille. Kun „Sotilaspoikaa“ laulettiin, ottivat kaikki siihen innokkaasti osaa. — Vaikeimmat siteiden muutot toimitettiin leikkuhuoneessa ja viihdykkeeksi tuskissa käytimme savukkeita. Niin pian kun pikku Kalle oli saanut „savut“ suuhunsa, loistivat hänen silmänsä ja innossaan huudahti „hyvä, hyvä“, (kuva 5) ja kun olimme työemme lopettaneet, sanoimme hänelle puolestamme: „nyt valmis, hyvä nyt“, ja silloin oli Kalle onnellinen.

Eräs potilaistamme hoiteli mielihyvällä meidän autoclaviamme ja sitomisessa auttoivat he meitä kaikki. Kinnymme poikiimme niin, että heistä oli varsin vaikea erota. Saimme tilaisuuden katsella kaupungin ympäristöjä, joilla matkoilla opimme rakastamaan Suomen luontoa, sen järviä ja metsiä.

Suomalaisesta saunasta pidimme erittäin paljon ja huomasimme iloksemme, että potilaammekin osasivat antaa sille arvonsa. Ikävällä totesimme, että tämä ihana terveyden ja puhtauden ylläpitäjä on meillä Ruotsissa melkein kokonaan jäänyt pois käytännöstä.

Osa meistä oli lyhyen ajan tilaisuudessa työskentelemään lähempänä rintamaa silloin kun Savitaipaleen valloituksen aikana laitoimme kenttäsaaralan Partakoskelle. Seitsemän penikulmaa saimme ajaa pohjattomia teitä. Vasta täällä huomasimme, että on todella sota, päättäen tykinjyskeestä ja näkemistämme tulipaloista. Työskentelimme täällä hyvin alkuperäisissä olosuhteissa, mutta heti tilaisuuden tullen siirrettiin potilaat Mikkeliin. Saimaan rannalla tarkastelimme venäläisten mielenkiintoisia juoksuhautoja ja Savitaipaleella haeskelimme innokkaasti shrapnellin hylsyjä ja kuulia.

Saimme määräyksen olla takaisin Tukholmassa toukok. 31 p:nä, jonka vuoksi me kuukauden lopulla siirsimme potilaamme Suomen Ystävien Ambulanssiin, joka myöskin oli Mikkeliissä, ja tulisi jäämään sinne kauemmaksi aikaa kuin me (kuva 6). Kaikkiaan oli



Poika äitinsä kanssa.



Mykkä tyttö.

meillä ollut 230 potilasta. Toukok. 22 p:nä läksimme Mikkelistä, tuosta pienestä, hauskaasta kaupungista, josta meillä on niin kauniita muistoja ja jossa olimme saaneet niin paljon ystävällisyyttä osaksemme.

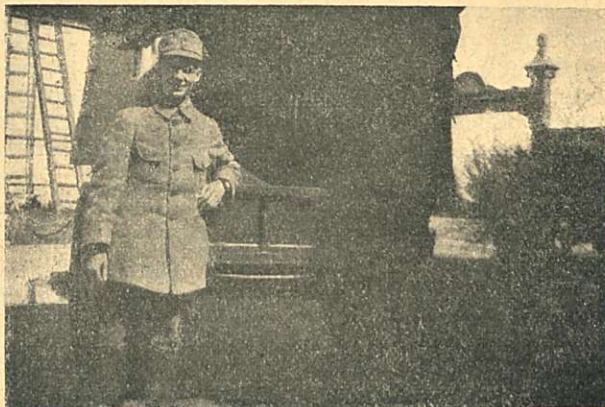
Tällä lyhyellä ajalla olimme saaneet nähdä ja kokea paljon uutta, paljon kammottavaa ja paljon kasvattavaa. Emme koskaan voi unhottaa noita kohtalokkaita päiviä, jolloin Suomen lainkuuliainen kansa mursi kapinan ja turvasi yhteiskuntajärjestyksensä.

Kotimatalle läksimme Savonlinnan, Punkeharjun, Imatran, jossa A-ambulanssi oli, Viipurin ja Helsingin kautta, missä olimme tulkkimme, tilanomistaja Ramsayn vieraina Nissbackassa. Loppumatkan Tukholmaan teimme Turun kautta laivalla.

Sisar Sigrid.



Ylihoitajatar.



Paavo Jurva.

Tilkan sairaalan toiminnasta Helsingin valloituksen aikana.

Otteita ylilääkäri Toivo Salon kertomuksesta.

Kun n. k. punakaartilaiskapina alkoi Helsingissä ja paljon haavoittuneita tuotiin kaupunkiin, niin että tilat pian täyttyivät vakinaisissa sairaaloissa, ryhtyi Suomen Punainen Risti järjestämään kahta sairaalaa Helsinkiin, toista Kämpin hotelliin, toista valtion omistamaan, siihen aikaan osaksi tyhjänä, osaksi venäläisen sotaväen hallussa olevaan Tilkan sairaalaan Töölöön ulkopuolella. Jälkimmäisen kuntoonlaittaminen ja ylilääkärin toimi uskottiin 16 p:nä helmikuuta allekirjoittaneelle. Sairaalan kuntoonpano oli verrattain helppoa, kun siellä ennestään oli melkein kaikki tarpeet. Henkilökuntaan onnistuiin saamaan hyvin monta sellaista, jotka olivat toimineet sotilassairaloissa rintamalla. Alilääkäriksi ryhtyi lääket. kand. F. Eriksson ja lisäksi myöhemmin, vallitsevan terrorin vuoksi paikakunnaltaan poistunut Vihdin kunnanlääkäri, lääket. lis. Alb. Isotalo. Henkilökuntaan kuului vielä hierojana ja kanslia-apulaisena hra Henryk Ziemkiewicz, ennemmin palvellut S. P. R:n kenttäsairaalassa Venäjällä, taloudenhoitaja hra Emil Orädd, sekä 8 hoitajataarta ynnä tarpeellinen palvelusväki. Ensi aluksi saimme järjestettyä kuntoon 35 sairasvuodetta, joita sitten venäläisten poismuutettua lisättiin 62:teen.

Potilaita ei kuitenkaan syystä tai toisesta tullut pitkään aikaan hoitoomme. Sen vuoksi laitettiin sairaalan omiksi tarpeiksi suuret määrät sidetarpeita ja sitäpaitsi sideaineet, lastat ja lääkepullot 40 kenttävälskärilaukkuun Punaisen Ristin käytettäväksi. Meille olikin onneksi ettemme heti saaneet potilaita, sillä aamuyöllä maalisk. 6 p:nä räjähti punakaartilaisien keskenäisestä laukaustenvaihdosta Tilkan lähellä oleva kaupp. Tallbergin ruutikellari, särkien melkein kaikki akkunat Tillassa ja ravistaen rappauskalkkia, maalia y. m. pölyä kaikkiin huoneisiin. Oli heti ryhdyttävä laittamaan kuntoon akkunoita ja muuten perinpohjaiseen siivoukseen. Parin päivän kuluttua oli kaikki jälleen kunnossa. Samaan aikaan piti toht. Eriksson samariittikurssin 14 oppilaalle, joista osa jäi sairaalamme palvelukseen.

Vasta maalisk. 15 p:nä saimme ensimmäiset 9 haavoittunutta punakaartilaista ja sen jälkeen lisääntyi potilasmäärä joka päivä, joita varten sairasvuoteiden luku lisättiin 125:een.

Näin olimme verrattain hyvin varustautuneet, kun taistelu alkoi Helsingissä. Se olikin onnellista, sillä valloittavat saksalaiset joukot tulivat kaupunkiin juuri Tilkan ohi. Jo huhtik. 11 p:n illalla osui muutamia kiväärinkuulia sairaalamme seiniin ja kuultiin saksalaisten torvisoittoa ja kuularuiskun rätinää, jonka meikäläiset sodassa olleet helposti erottivat punakaarti-

laisten venäläismallisten kuularuiskujen antamasta äänestä. Tilkkään saapuivat saksalaiset 12 p:nä klo 7 aamulla ja heti sen jälkeen tulivat ensimmäiset haavoittuneet. Tilkka olikin iltaan saakka ainoa sairaala, joka saattoi ottaa vastaan valloittajien puolelta haavoittuneita. Vasta iltapuolella etenivät saksalaiset Diakonissalaitoksen ohi, niin että saattoivat käyttää hyväkseen myöskin sen sairaalaa. Tilkan alueella oli aikaisin aamulla ankara kuulasade, josta näkyy jälkiä seinissä ja vinttikerroksessa. Joitakuuta granaattejakin räjähti sairaalan alueella, m. m. osui yksi suurehkoon petäjään, räjähti siinä ja surmasi kaksi sen alla olevaa saksalaista.

Toiset lääkärit olivat kumpikin jo varalta olleet Tillassa yötä, ollen siis heti aikaisin aamulla valmiina työhön ja pian saapui saksalaisia lääkäreitä avuksi. Saksalaisten pääsitomapaikaksi määrättiin Tilkan sairaala. Allekirjoittanutkin lähti myös aikaisin aamulla kaupungista Tilkkää kohti, pääsi raitiovaunulla Töölöoseen vaunutallin luo ja käveli sieltä Fredriksbergin tienhaaraan saakka. Sieltä oli kuulasateen vuoksi palattava takaisin ja asetuin lähellä olevaan Humaliston sairaalaan, jonne jonkun ajan kuluttua pysähtyi suojaan myöskin eräs hoitajattaristamme. Humaliossa sidosimme kolme punakaartilaista. Tännekin sateli kuulia ikkunoista sisään onneksi ketään loukkamatta.

Vasta klo 1 aikaan päivällä, saksalaisten saavuttua Humaliossa, pääsimme jatkamaan matkaamme Tilkkään. Siellä oli käynnissä ankara työ, joka jatkui yli puolen yön. Sinä päivänä tuotiin 85 haavoittunutta, joista 76 saksalaista. Ajoittain oli työssä kuusi lääkäriä, 3 saksalaista, 3 suomalaista sanitäreineen ja tilapäisine apulaisineen Huopalahdesta.

Seuraava päivä kului myös ankarassa työssä, vaikka uusia haavoittuneita ei tullutkaan kuin vähän. Saksalainen kenttäsairaala siirtyi sittemmin Diakonissalaitokselle. Samoin siirrettiin hoidossamme olleet 45 parantunutta ja toipuvaa punakaartilaista myöhemmin Suomenlinnaan.

Suurin määrä potilaita, 122, oli meillä huhtik. 14 p:nä. Sairaalassa kuoli koko aikana vain 9 potilasta, joista 6 saksalaista. Ennen Helsingin valloitusta poistui meiltä 51 parantunutta ja toipuvaa punakaartilaista. Kaikkiaan hoidettiin sairaalassa 196 potilasta.

Kuten edelläolevasta käy selville, ei Tilkan sairaalan työ ollut turhaa ja oli sillä erikoisen suuri merkitys Helsingin valloituspäivänä, jolloin saksalaiset eivät voineet käyttää hyväkseen muita sairaaloita ennenkuin vasta iltamyöhällä.

Tanskalainen ambulanssi.

Kun sisällissota maassamme alkoi täydellä todella, seurattiin sitä Tanskassa suurella jännityksellä. Ei kauvan viipynytkään kun ruvettiin ajattelemaan meidän avustamistamme lähettämällä täysin varustettu ambulanssi Suomeen. Se kävikin mahdolliseksi siten, että Punainen Risti, suomistävät ja yksityiset ryhtyivät varustamaan ambulanssia ja kustantamaan sen olon maassamme.

Ambulanssin omistaa leskikuningatar Louise. Tanskassa on muuten monta samallaista ambulanssia, täysin varustettuja ajamukaiseen sairaalaan kuuluvilla tarpeilla.

Ylilääkäriksi otettiin tri Ole Chievitz, alilääkäreiksi trit Larsen, Hindsburg ja Pauli. Suomeen tultua toimi hammaslääkäri tri Per von Bonsdorff ambulanssin tulkkina.

Ylihoitajattarena toimi rouva Frida Köster. Rva K. on syntynyt suomalaisen, mutta ollut jo 10 vuotta naimisissa Tanskassa. Ennen naimisiin menoaan oli hän asunut Viipurissa ja ollut lääninsairaalan palveluksessa. Sodan syttyessä ei hän epäillyt jättää kotiansa ja tarjota ambulanssille palvelustaan.

Koska Tanskassa tunnettiin maassamme vallitseva ankara elintarvepula, varustettiin ambulanssi tässäkin suhteessa. Jauhoja, ryynejä, leipää, säilykkeitä y.m. otettiin mukaan suuri määrä, samoin suuri sidetarvevarasto.

Helmik. 28 p:nä saapui tanskalainen ambulanssi Suomeen ja sijoitettiin Mänttään, jossa se oli 6 viikkoa, eli Tampereen valloituksen asti. Kaupungin piirityksen aikana oli ambulanssi tilaisuudessa tekemään Suomen Punaiselle Ristille suuren palveluksen. Sidetarpeiden puute oli suuri, mutta tanskalainen ambulanssi luovutti suuren määrän omasta varastostaan. Tampereen valloituksessa saivat valkoiset m. m. suuren varaston sidetarpeita, josta laina saatiin kuitattua.

Tampereen valloituksen jälkeen siirrettiin ambulanssi Ensoon. Siellä oli se sijoittunut nuorisoseuran huoneustoon. Astumme sisään ylihoitajattaren ja muutamien viikkojen tanskattaren tervetulleeksi toivottamana. Sairashuoneet tekevät iloisen ja hauskan vaikutuksen. Leveissä hyvissä vuoteissa lepäävät haavoittuneet soturit.

Sairaalan sängyt, jotka se on tuonut mukanaan,

ansaitsevat erikoista huomiota. Ne ovat meidän n. k. telttasänkyjemme kaltaisia, mutta vakavampia ja varustetut nostettavalla ja laskettavalla selkä- ja jalkatuella. Kuljetettaessa hajoitetaan sänky pieniin osiin, jotka mukavasti voidaan sovittaa n. metrin pituiseen pussiin. Vuodepatjana on säkintapainen, oljilla täytettävä alusta.

Jatkamme kulkuamme ja huomaamme, että ambulanssi on tuonut mukanaan Röntgenkoneen ja erikoisesti varustetun kirurgisen osaston.

Kaikki nähtyämme saimme sairaalasta erittäin valoisaa ja hyvän vaikutuksen. Siellä vallitsee viihdyttävä hiljaisuus, siellä täällä häärivät hoitajattaret potilaita auttamassa, joiden kanssa valitettavasti eivät osaa puhua, mutta hoitajattaren hymyilystä ja reippaasta esiintymisestä päättäneen tulevat he keskenään hyvin toimeen. Tanskalaisten vieraiden suuren uhrautuvuuden todisteeksi mainittakoon, että eräs lääkäristä pelasti erään vaikeasti haavoittuneen ja pahasti vertavuotaneen suomalaisen valkokaartilaisen antamalla siirtää itsestään $\frac{1}{2}$ litraa verta potilaaseen, joka oli harvinaisen kaunis teko.

Vietämme vielä iloisen ja unohtumattoman hetken hoitajattarien parissa ja sanomme sitten hyvästi, tyytyväisinä käyntiimme.

Kunnia ja kiitos tanskalaiselle ambulanssille. Lg.

Naantalin sotilassanatoriosta.

Kesäkuun lopussa ja heinäkuun alussa nähtiin Naantalin kaduilla joka päivä kuljetettavan sairaita, joita kylpyläyleisö uteliaana katseli. He olivat haavoittuneita valkokaartilaisia, joita tuotiin $1\frac{1}{2}$ km. päässä kaupungin ulkopuolella olevasta Kalevanniemen sanatoriosta kylpylaitokselle. Joukossa oli kalpeita, kuihtuneita kasvoja, jäsenet sidottuina ja monet kainalosauvoihin turvaten. Huolellisesti tarkaten jokaista kiveä ja kuoppaa, valmiina auttamaan, nähtiin valkopukuisia hoitajattaria istuvan ajopeleissä tai kävelevän potilaiden rinnalla. Sattui että yksi ja toinen ohikulkijoista heitti kukan kalpealle nuorukaiselle, tai että joku innostuneempi jäi seisoon katselemaan kunnes kulkue oli mennyt ohi, tai innokkaasti huiskuttaen

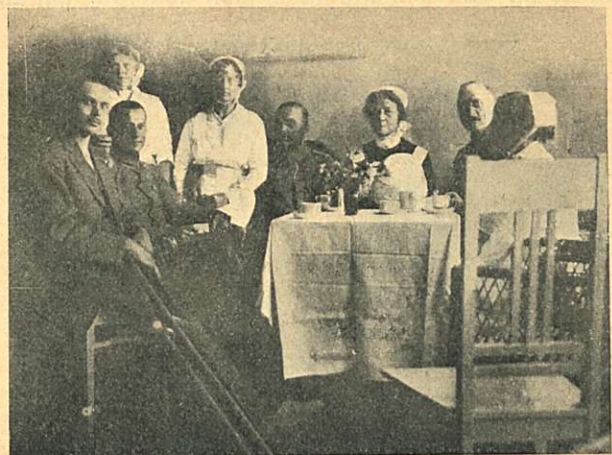
tervehti invalidejamme. Silloin nousi puna kalpeille poskille ja silmiin tuli kostea kiilto.

Pian kuitenkin heitettiin kainalosauvat pois, sidotut jäsenet oikenivat ja kylpylän tanssiaisissa pyörähtelivät pian nämä samaiset invalidit muitten iloitsevien joukossa.

Kesäkuun 10 päivänä avasi tohtori Kristian von Alfthan sanatorionsa haavoittuneille valkoisille sotureille, käsittäen hoito samalla myös kaikki sisätautitapaukset. Ensimmäisinä potilainamme oli kaksi nuorta miestä, jotka oli päästetty pois Oulun sairaalasta. Molemmat olivat tehneet matkan härkävaunussa ja tulivat senvuoksi perille aivan surkeassa kunnossa. Myöhemmin tuli yhä uusia potilaita, niin että tätä kirjoitettaessa on kaikkiaan 165 henkeä nauttinut sai-



Saksalaisten vierailu Naantalin sotilassanatoriassa.



Perhe-elämää Naantalin sotilassanatoriassa.



Soittokunta Naantalin Sotilassanatoriossa.



Haavoittuneita upseereja.

raalahoitoa Kalevanniemessä. Niistä on useimmat parantuneina poistettu sairaalan kirjoista.

Täksi vuodeksi tarkoitukseen vuokrattu komea keltainen kolmikerroksinen sairaalarakennus sijaitsee meren ympäröimällä niemellä. Kaksi lääkäriä, neljä hoitajatarta, taloudenhoitaja ja ruoanhankkija on laitoksen palveluksessa.

Rikasta ja rehevää on seutu, todellinen „armon laakso“ (Nådendal). Talo on komea ja hämmästyttää oikein se suuremmoisuus, jollaiseksi tämä entinen talouskoulu on rakennettu. Sisällä ja ulkona vilisee nuorisoa. Harvoin tapaa yli 30 vuotisia miehiä. Laulu ja soitto kaikuu yli seudun ja iloisuus vallitsee kaikkialla.

Päivä aletaan aikaisin tässä keltaisessa talossa. Palvelijakunta nousee klo 5, hoitajattaret klo 1/26. Aamusoitto potilaille kaikuu klo 1/27 ja klo 7 tarjoillaan ensimmäinen ateria — velliä ja voileipää. Klo 11.30 kokoontuvat kaikki aamiaiselle, johon kuuluu kaksi ruokalajia. Koska kylpy ja kävely kaupunkiin ajan pitkään käyvät varsin rasittaviksi, on sanatoriossa järjestetty n. s. „hiljainen tunti“ klo 12.30—2, jolloin kaikkien on oltava mahdollisimman äänettöminä, mie-

luimmin nukkuttava. Kauniilla ilmalla lepäävät kaikki potilaat ulkona. Yleensä on kauneina päivinä kielletty oleskelemasta makuu- tai kokoushuoneissa. Hiljaisen tunnin jälkeen tarjoillaan voileipää ja maitoa välipalaksi. Päivän viimeinen ateria, päivällinen, siinäkin kaksi ruokalajia, tarjotaan klo 6.

Kun sanatorioon sijoitetut 125 potilasta tarvitsevat tarkasti kaiken käytettävissä olevan tilan, ei kumpikaan lääkäreistä asu siellä. Ylilääkäri asuu kaupungissa ja alilääkärille on vuokrattu huoneisto aivan sanatorion läheisyydessä. Jo klo 7 alkavat molemmat lääkärit yhdessä aamukierroksensa, joka sekään ei ole kaikkein ikävimpiä tässä talossa. Hyvätuulisena ja leikkiä laskien liikkuu tohtori v. Alfthan poikiensa parissa. Aikaansa ja osanottoansa uhraa hän heille runsaasti ja vakuutettuina hänen koskaan ehtymättömästä harrastuksestaan uskaltavat hoitajattaretkin — jos on kysymys potilaista — rohkeasti käyttää hänen aikaansa avukseen. Milloin vaan tohtori v. Alfthan astuu sisään, kohtaa hän aina tyytyväisiä kasvoja. Enimmänkin kärsivät ilostuvat kun hän näyttäytyy.

Sanatorio on tullut kodiksi niille sotureille, jotka



Saksalaisten tulon jälkeen Naantalin sotilassanatorioon.



Pahannäköinen jalka.



Maaherra Collan Naantalın sotilassanatorion viikkiäisissä.



Kaikki alle 17 vuotiaita.

kuluvan kesän aikana ovat täällä olleet. „On sentään hauska olla taas kotona“, on tavallinen lause sanatorioon matkalta palattua.

Toveruus on ollut hyvä ja ystävyiden siteitä on solmittu suomea ja ruotsia puhuvien kesken. Mistään poliittisesta hammastelusta ja kieliriidoista ei ole ollut tietoaakaan. Suhde upseerien ja miehistön kesken on ollut moitteeton. Ilman päällystön pakotustakin on kuri ollut mahdollisimman hyvä. Varsinkin paikkakuntalaisten ja maalaisväestön puolelta olemme saaneet kokea suuremman osanottoa ja uhrattavuutta. Tuskin on yhtään viikkoa kulunut ettemme olisi saaneet selviä todisteita kansan kiitollisuudesta valkosia poikiamme kohtaan. Yhtenä todisteena sanatorioon kohdistuneesta yleisestä osanotosta alkoon unohdettakoon että tomun pyyhkimisen suorittivat kylpyläyleisön nuoret naiset, jotka eivät kertaakaan laiminlyöneet täsmälleen klo 7 saapua työhönsä. Kaikki Naantalissa esiintyneet taiteilijat ovat myös pitkin kesää muistaneet sanatoriota antamalla vapaalippuja.

Suuret sanat ja turha intoilu eivät kuulu kansallisuusominaisuuksiimme, mutta kun kuulet poikien laulavan: „Venäjä on rajamaa ja Suomi valtakunta“, niin ymmärrät tässä hitaassa kansassa tapahtuneen herätyksen ja käsität niiden aseettomien, harjoittamatto-

mien ja huonosti varustettujen joukkojen urhoollisuuden, jolla he kykenivät suorittamaan suurimpia sankaritekoja ja karkoittamaan armeijoita. Täällä on laulettu paljon tänä kesänä ja isänmaallisuus on siinä voimakkaasti tullut esille, joka sanoista kajastavan vahvan kansallisen itseluottamuksen ohella ennustaa hyvää tulevaisuutta. Jotain suurta on kasvamassa. „Ei mitään juonittelua, mitä poikiin tulee“, olivat ensimmäiset tri v. Alfthanilta kuulemani sanat ja niin on tapahtunutkin. Kaikkia kylpymuotoja, voimistelua, hierontaa, erikoisruokintaa, — kaikkia on heille annettu, ja suuremmoisella tuloksella. On ollut suuri ilo nähdä „parantumattomienkin“ tulevan terveeksi.

Koska käytettävänämmä on ollut kokonainen laivasto veneitä, on kuljetus kylpylään ja sieltä pois tapahtunut esteettömästi. Sanatorio on myös saanut käyttää yhtä hevosta, joka näiksi kesäkuukausiksi oli sille annettu lainaksi. Huvimatkat, tanssiaiset ja — miksipä ei sitä tunnustaa — kuhertelu kylpylässä ovat olleet ohjelmana kylpyjen ja muun hoidon väliaikoina.

Tämän lehden ilmestyessä varustaudutaan vastaanottamaan joulua, on pimeätä ja talvi, mutta minä pyydän saada lähettää kaikille pojilleni kesältä 1918 iloiset terveiseni, jotka eivät tiedä mitään pimeydestä eikä talvesta.

Adèle Selander.



Naantalın sotilassanatorion johtajat.



Pidetty ruuanhankkija Naantalın sotilassanatoriossa.

Punaisen Ristin mukana huhtik. 12—13 p:nä 1918.

Kahtena viimeisenä viikkona ennen huhtik. 12 p:nä 1918 oli jännitys Helsingissä noussut äärimmilleen ja tilanne tuntui sietämättömältä. Oli tullut tieto: „Saksalaiset ovat nousseet maihin Hangossa“, joka kuin vapautuksen henkäys kulki yli koko kaupungin. Viimeisinä päivinä oli yhä lähempää kuuluva tykkien jyske vahvistanut heikoimpien uskoa, että huhussa todella oli perää. Perjantaina 12 p:nä klo 12 päivällä loppui se määräaika, jonka saksalaiset olivat antaneet bolshevikille, ja torstaina olivat saksalaiset lentäjät heittäneet alas viimeisen varoituksensa punaisille, jotka siitä huolimatta eivät aikoneet antautua. Vielä 12 p:n aamulla oli kaupungissa eloa ja liikettä, ja venäläisten viimeiset laivat pyrkivät ulos satamasta. Kahtena viimeisenä päivänä olivat suojeluskuntalaiset suurimassa salaisuudessa kokoontuneet määrättyihin paikkoihin kaupungissa rynnätkseen sovitulla hetkellä kaupungille. Sairasasemia oli myös kaikessa hiljaisuudessa järjestetty eri puolille kaupunkia ja kaikkialla valmistauduttiin piirityksen ja taistelujen varalta.

Mutta klo 12 jälkeen oli kaupunki kuin muuttunut, kadut aivan tyhjä, kaikki talojen ulko-ovet suljetut, kolkko hiljaisuus vallitsi ja tuntui aivan kuin luonto pidättäisi henkeään odottaen mitä tulossa oli. Ilma oli raskas ja harmaa, mieliala synkkä ja pimeä. Sitten, aivan äkkiä se alkaa, räiskyy ja vinkuu, tietämättä mistä kuulat tulevat, kun ei näy yhtään ampujaa, vaikka meteli yltyy joka hetki. Oli siis parasta katsella itselleen jotain turvapaikkaa, mutta olivathan kaikki ovet lukossa. Huomaan silloin äkkiä Punaisen Ristin merkin Kämpin hotellin ovesa, riennän sinne, tullen, vaikka vieraana, erittäin hyvin vastaanotetuksi. Minut kutsutaan sisälle ja saan jäädä sinne luvaten auttaa, jos tarpeelliseksi nähtäisiin.

Hotellissa on liikettä ja häärintää, kaikissa käytävissä rientävät ihmiset toistensa ohi ja kaikilla näyttää olevan jotakin toimittamista tai sanan tuomista. Alakerrassa näkyy Ruotsin lähetystön jäseniä sekä ulko-oven vieressä muutamia punaisia vartioita, keskerokoksissa hotellin omistaja sekä henkilökunta. Ylemmissä kerroksissa on Punaisen Ristin kansliahenkilökunta, miehiä ja naisia, lääkäreitä ja sairaanhoitajattaria, sekä potilaina haavoittuneita ja sairaita Kirkkonummen poikia.

Pienessä huoneessa ylinnä katon alla työskentelee Punaisen Ristin varastonhoitaja partiotyttöjen avulla, jotka ovat tarjoutuneet yhdistyksen palvelukseen, järjestääkseen sidetarpeiden lisävarastoa sitomasemia varten. Samalla ompelivat he numeroita hihasiteisiin, joiden kysyntä parina viime päivänä oli ollut suuri kaupungin lääkäreiden puolelta. Sitä paitsi oli paljon yksityisiä tarjoutunut yhdistyksen palvelukseen. Punaiset olivat myöskin, huolimatta kaikista kansainvälisistä säännöistä, käyttäneet Punaisen Ristin hihasidettä sairashoitohenkilökunnallaan, vaikka siltä suurimmaksi osaksi puuttui kaikki tehtävään välttämätön taito, eivätkä olleet kirjoihin merkityt, jonka vuoksi kaikkien Punaisen Ristin kirjoissa olevien siteisiin ommeltiin numero ja varustettiin yhdistyksen leimalla.

Ulkona yltyy laukaustenvaihto ja eri puolilta alkaa kuulua omituisen kaikuva, kova konekiväärien rätinä, jota lisääntyvä tykkien jyske säestää yhä lähempää kuuluen.

Sairaalan puhelimella, joka on yksi harvoista toiminnassa olevista, saamme tietää saksalaisten olevan tulossa Töölöön viertotiellä. Nyt ovat he siellä ja siellä, nyt sokeritehtaan luona ja ampuvat kansantaloa, jonka torni kaatuu. Nyt hyökkäävät he ohi museon ja Turun kasarmi palaa, j. n. e. Joka tykinlaukauksesta tärisivät ikkunaruudut ja ruudinsavu peittää kaupungin yhä sakeampaan siniseen sumuun. Ihmetellään minne shrapnellit putoavat ja minkä hävityksen ne mahtavat aikaansaada. Omituinen tunne valtaa tällöin ihmisen, puoleksi kauhua ja puoleksi iloa. Ollaanhan piirityssä kaupungissa, mutta piirittäjä ei ole vihollinen vaan vapauttaja ja ilo saa vallan huolimatta siitä kammottavasta tietoisuudesta, että nyt on aivan ympärillämme sota täydellä todella. Eräs vanha nainen sanoo, että tykinjyske kuuluu musiikilta hänen korvissaan, joka osoittaa tilanteen poikkeuksellista laatua, kun vanha nainenkin voi siitä niin haltioitua.

Joka puolelta kuuluu kiväärinlaukauksia, kuuluu kuularuiskujen rätinää ja taistelu käy pitkin katuja. Sitten saamme kuulla, että ruotsalainen teatteri on saksalaisten hallussa ja että he ja valkoiset ovat valloittaneet jo suurimman osan kaupunkia. Sairaalan ambulanssiautot ovat lähteneet kaupungille ja palaa-vat tuoden haavoittuneita, jotka sanitaarit kantavat leikkaussaliin missä lääkärit ottavat heidät hoitoonsa ja jättävät sitten sisarille, jotka peittävät heidät lämpöisiin, valkoiisiin vuoteisiin lepäämään pois taistelujen kärsimykset. Kalpeina ja voimattomina makaavat potilaat silmät ummessa ja katsoja ihmettelee mahtavtko he jäädä eloon vai kuolla. Ylimmässä kerroksessa on muutamia kuulia lentänyt sisään ikkunasta, jonka vuoksi katsotaan varmemmaksi siirtää osa vuoteista käytävään. Kaikkialla on kiirettä, kaikkialla on jotakin touhua, joku tarvitsee apua tai on vietävä sana jonnekin. Ja kaikkia autetaan, ei ole tuttuja eikä tuntemattomia, vaan tuntuu siltä kuin kaikki olisivat aina olleet tuttuja keskenään. Tunti toisensa jälkeen kuuluu ja kun ampumista kuuluu ulkoa, tuntuu siltä kuin sitä olisi kestänyt jo päiviä ja viikkoja, ties kuinka kauan.

Äkkiä kerrotaan suusta suuhun: „Saksalaiset ovat kohta täällä“, ja kaikki rientävät ulko-ovelle. Tuskin olemme kerinneet viimeiselle porrasaskeleelle kun ovet aukenevat ja sisään rientää joukko kenttäharmaita sotilaita täydessä sotavarustuksessa, kypärä painettuna syvälle yli otsan ja raskas taakka selässä. Kymmenen, kaksikymmentä ja yhä lisää tulee heitä. Kohta on porraseteinen täynnä saksalaisia sotilaita. Silloin puhkeaa ilo esille, hurrataan ja huudetaan heille, toivotetaan tervetulleiksi, heilutetaan käsiä ja nenäliinoja. Saksalaiset ottavat iloon osaa ja tervehtivät meitä samalla tavoin. Valtavinta kohtauksessa ei ole se, että jännitys nyt on ohi, että he ovat meidät pelastaneet.

vaan se melkein käsittämätön seikka, että edessämme seisoo nyt maailmansodan vaikeimpien taistelujen sankareita, jotka ovat kestäneet ne vuodesta toiseen, nuo hiljaiset, rohkeat, voimakkaat ja uhrautuvaliset miehet, jotka ovat ymmärtäneet velvollisuutensa taistella koko vihollismaailmaa vastaan voitosta toiseen kohta neljä vuotta. Emme ainoastaan kiitä heitä, vaan juhlimme heitä tämän sankariuden tähden. Kaikki kukat hotelista kerätään ja jaetaan heille niin pitkältä kuin riittää. Heille tarjotaan voileipiä ja olutta, joka maistuu heille hyvältä, sillä he eivät ole kolmeen päivään saaneet muuta syötävää kuin „das eiserne Portion“, pieniä kenttäkorppuja, sillä suuret, raskaat kuormasto-automobiilit ovat tarttuneet kiinni pohjattomiin teihin Tammisaaren tiellä, jonka vuoksi sotaväki on saanut tulla toimeen paraansa mukaan. Sukkia eivät he myöskään ole voineet kolmeen päivään muuttaa, jonka vuoksi ovat iloisia ja kiitollisia kun heille jaetaan niitä Punaisen Ristin varastosta. He sijoittuvat kaikkialle käytäviin, osa saa levätä vain hetken, toiset muuttaman tunnin, jonka jälkeen on taas lähdettävä ulos taisteluun. Lepäämään jääneet paneutuvat käytäviin makuulle pitkiin riveihin, pää toisen vieressä, jalat vinoon käytävämattoon päin. Selkäkantamus seinää vastaan toimittaa päänalaisen virkaa, ja kohta ovat miehet unessa ja nukkuvat ikäänkuin ei sotaa olisi koskaan ollutkaan. Eräs nuori sotilas on nukahtanut keskelle porrasastuimia ja varovaisesti hiipivät kaikki hiljaa hänen ohitsensa, ettei hänen unensa häiriytyisi.

Koko ajan ovat sanitäärit tuoneet sisään parin toisensa jälkeen, jolloin aina melu käytävissä hiljeni. Mutta äkkiä tulivat kaikki aivan äänettömiksi kun sisään tuodaan komea, kaunis valkokaartilainen, joka makaa paareilla valkeana, kuoleman rauha kasvoillaan. Näemme että hän ei ole enää elämälle pelastettavissa ja kaikki väistyvät antaen tietä kuoleman majesteetille. Kun monien muiden joukossa näemme tuotavan yhtä

saksalaista sotilasta, jonka pää on kokonaan kääritynä ja kärsii hirveitä tuskia, ajattelemme miltä näistä vieraista mahtaa tuntua tulla toisesta maasta tänne vertaan vuodattamaan. Mutta kaikki tulleet eivät ole vieraita. Hämmästyksellä huomaamme, että muutamat heistä puhuvat selvää ruotsia ja saamme kuulla, että he ovat sitä Pellingen joukkoa, joka viikkokausia oli harhaillut saaristossa ja pelastunut jäitä pitkin meren yli. Nyt olivat he palanneet saksalaisten mukana saksalaisina sotilaina. Hämmästyksensä ja jälleennäkemisen ilo oli suuri, sillä tähän asti ei oltu tiedetty kutka heistä oli elossa.

Hotellia vartioivat punaiset otettiin heti saksalaisten tultua vangeiksi ja jäivät odottamaan tuomiota. Samalla jatkuu taistelu yltyen yhä yön tullessa. Konekiväärien ta-ta-ta kuuluu taukoamatta ja tuntuu siltä kuin koko kaupunki ammuttaisiin mäsäksi. Aamulla päivän valetessa voimme ikkunoista seurata taistelua, joihin valkoiset ottavat osaa, ja ylimmästä kerroksesta näemme miten sotalaivat ampuvat tykeillä punaisten miehittämiä taloja Kruununhaassa. Vähitellen alkaa kaupunki olla valkoinen ja siviiliväkeäkin ilmestyy kaduille. Lauvantai-iltana ovat kadut täynnä väkeä, joka riemulla tervehti saksalaisia joukkoja.

Helsingin valloitus kävi pian, eikä uhrejakaan ollut Tampereeseen ja Viipuriin verrattuna paljon, mutta me saimme kuitenkin käsityksen mitä sota on, ja ne, jotka asuivat kaupungin keskuksessa, olivat paremmin kuin muut tilaisuudessa seuraamaan tapausten kulkua. Lausun täten kiitokseni Punaiselle Ristille, joka niin ystävällisesti otti minut, heihin kuulumattoman, vastaan ja antoi seurata tapauksia, ollen samalla vaatimattomimmalla tavalla tilaisuudessa ottamaan osaa yhdistyksen työhön näinä muistorikkaina päivinä, jolloin saksalaiset pelastivat Helsingin punaisten ja bolševikien väkivallasta.

M. M.

Kirkkonummen taisteluista.

Yleensä valitettiin lääkärin puutetta rintamalla, ja huomasi allekirjoittanutkin sen Savon rintamalla toimiessaan. Kirkkonummelle kerääntynyt suojeluskunta oli sitävastoin lääkärivoimiin nähden hyvin varustettu. Punainen Risti lähetti nimittäin helmikuun 12 p:nä sinne kolme lääkäriä ja kolme hoitajatarta käsittävän ambulanssin. Aikaisemmin oli paikalla ja yksi lääkäri ja kolme hoitajatarta, joiden lisäksi Syrjän (Svidjan) kartanosta tullutta suojeluskuntaa seurasi lääkäri ja hoitajatar. Siis kaikkiaan 5 lääkäriä ja 7 hoitajatarta. Sen sijaan että työvoimia oli riittävästi, puuttui taas tiloja. Kaikki käytettävissä olevat rakennukset olivat miehistön hallussa, eikä sillä sittenkään ollut tarpeeksi liikkumistiloja. Pääpaikassa Sigurdsissa oli eräissä betonkirakennuksissa kaksi pientä huonetta järjestetty ambulanssia varten ja Ingelsissä samoin kaksi huonetta pienessä puurakennuksessa, josta kuitenkin mahdollisten taistelujen aikana ase-

mansa vuoksi ei olisi paljon hyötyä. Sen tähden järjestettiin läheiseen köyhäntaloon Vohlsiin sairastupa, jossa oli kymmenkunta vuodetta, sekä leikkaushuone, ja sijoitettiin sinne kaksi lääkäriä. Allekirjoittanut määrättiin pääpaikkaan.

Kauvan ei meidän tarvinnut odottaa työtä. Tors-taina helmikuun 21 p. ilmoitettiin punaisten olevan tulossa. Pian seisoivat he, allekirjoittaneen eräältä heidän komisaarioltaan henkilökohtaisesti saaman ilmoituksen mukaan, 9,000 miehisenä armeijana kaaressa meidän tuskin 700 miestämme vastassa, joista monella ei ollut kunnollisia aseita. Nyt alkoivat neljä päivää kestävä taistelut, jotka, kuten tunnettua, päättyivät siihen, että suojeluskunta katsoi olevansa pakotettu väistymään ylivoiman edestä ja perääntymään etelämmäksi Kirkkonummella, jossa sen oli lopulta antauduttava.

Ensimmäinen päivä ei ollut varsin vaikea. Tosin oli tykkitulo ajoittain sangen kiivas, mutta aikaansai

ainoastaan pieniä vahinkoja. Yksi srappnelli räjähti aivan pääpaikan keittiön vieressä, muutama metri sairaaahenkilökunnan päiden yläpuolella, heidän tullessa päivälliseltä. Yksi kuula sattui silloin keittiön portailla olleeseen maitokannuun niin että maito alkoi valua maahan. Eräs sanitääri riensi silloin paikalle ja asetti kannun kallelleen estäen siten maidon juoksemasta hukkaan. Koko tapaus otettiin leikin kannalta ja mieliala oli mitä parhain. Kukaan ei ollut tähän asti vielä haavoittunut.

Lauvantaina ja sunnuntaina muuttui asema vakavammaksi. Punaisten tuli kävi tarkemmaksi. Granaatit räjähtelivät usein aivan lähellä saamatta kumminkaan aikaan mitään suurempaa vahinkoa. Erittäinkin oli se kellari, jossa ampumavaroja säilytettiin ja joka sijaitsi jokusen metrin päässä meidän sitomapaikastamme, pahasti vaarassa. Ehtimiseen räjähtelivät granaatit aivan kellarin lähellä ja lopulta rupesi katto palamaan. Tuli sammutettiin kuitenkin kohta. Keskellä granaattitulta oli ampumatärpeet korjattava kellarista parempaan talteen. — Kuularuiskut rätsivät yhä innokkaammin ja kiväärinlaukaukset säestivät kiivaasti. Meikäläiset vastasivat laimeasti. Vain silloin tällöin kuului joku perättäinen laukaus meidän ainoasta kuularuiskustamme ja joskus voi ajanmukaisten kiväärien terävien laukausten joukosta kuulla Inkoon poikien berdaanikiväärien jämeämpiä paukauksia. Yölläkään ei laukaustenvaihto tauonnut. Ehtimiseen kuulumme kuulien kimahtelevan tallirakennuksen betoniseiniin. Haavoittuneita oli kuitenkin aivan vähän: Kvarnbyssä haavoitui kaksi, joista toinen kuolettavasti, sekä Ingelsissä samoin kaksi.

Sunnuntaina katsoimme aseman pääpaikassa siksi vakavaksi, että päätimme siirtää päällystön ja sitomapaikan maaluolaan, joka rakennettiin erään vuoren taakse suojaan tykkitulelta.

Tuli sitten maanantai, Sigurdsissa olomme viimeinen päivä. Monet olivat jo sunnuntaina huomanneet aseman toivottomaksi, mutta useimmat toivoivat vielä onnellista tulosta taistelusta. Ajateltiin, että kuri punaisten keskuudessa ei olisi ollut niin hyvä, että he voisivat kestää vielä yhden vuorokaudenkaan ulkona pakkasessa, varsinkin kun tiesimme, että he kärsivät kovin pakkasesta ja ruoan puutteesta. Meidän toiveemme kuitenkin pettivät. Varhain maanantaiaamuna alkoi tykkituli uudelleen, entistä kiivaampana. Kvarnby ja Ingels olivat pahimmassa asemassa. Edellinen syttyi amunnasta palamaan ja oli tyhjennettävä, ja myöskin Ingels kärsi pahoja vaurioita. Kiinteät maavallitukset ammuttiin rikki ja hautasivat puolustajat allensa. Ingelsin kansakouluun sattui useita granaatteja, samoin kuin sairastupaankin, joka kuitenkin oli onneksi aikaisemmin saatu tyhjennettyä. Tapahtui, että kun kaksi sanitääriä istui kaikessa rauhassa keittiössä kahvia hörppimässä uunin takana suojassa kiväärinkuulilta, jotka ehtimiseen lensivät läpi huoneen, tuli granaatti toisesta seinästä sisään, mennen toisesta ulos, ja hävittäen kaiken sisustuksen. Sanitäärit jäivät kuitenkin vahingoittumatta, mutta katsoivat parhaaksi etsiä varmemman turvapaikan. Mainittakoon, että koko ajan liehui katolla aivan selvästi nähtävänä punaisen ristin lippu.

Lopulta oli Ingelskin tyhjennettävä. Perääntyvät, joiden joukossa oli useita haavoittuneita, kerääntyivät

pääpaikkaan. Nyt huomasivat kaikki, että asema oli menetetty. Monet itkivät harmista täytyessään antaa voiton punaroistoille. „Ammuin minäkin neljä, muttei sekään auttanut“, kuulin erään inkoolaispojan sanovan, jonka toinen käsi oli haavoittunut.

Perääntytyämme Ingelsistä huomasimme että tri Öhman, sikäläinen lääkäri, puuttui. Myöhemmin kuulumme, että hän oli kiivaan pommituksen aikana hakenut ambulanssin henkilökunnan ja kahden haavoittuneen kanssa, joista toinen kuoli, turvaa kansakoulun kellarista. Kiireesti perääntyessä ei hän katsonut mitenkään voivansa ottaa haavoittuneita mukaansa, jonka vuoksi piti parhaana jäädä heidän luoksensa. 27 tuntia täytyi heidän olla kellarissa, kunnes punaiset vasta tiistaina uskalsivat tulla ottamaan heidät vangiksi. He eivät voineet mistään saada ruokaa, vain maitoa oli riittävästi, niin että veden puutteessa keittivät lääkevälineetkin — maidossa.

* * *

Nyt oli tullut Sigurdsin vuoro. Päällystö ja sitomapaikka siirrettiin siksi edellämäinittuun maaluolaan, joka aamupäivällä oli saatu valmiiksi. Sitten seurasi muutamia synkkiä tunteja. Toinen vaikeasti haavoittunut toisensa jälkeen tuotiin luoksemme. Olosuhteet olivat kuitenkin sellaiset, ettei heille voitu paljon mitään tehdä. Oli pimeä ja kylmä sekä katosta varisi ehtimiseen maata meidän päällemme. Hoitajatareni, sisaret Ellen ja Helga, olivat kerrassaan suuremmissa. Melkein kokonaiseen viikkoon eivät he olleet tuskin hetkeäkään saaneet levätä, mutta siitä huolimatta työskentelivät he väsymättä huojentamassa haavoittuneiden tuskia.

Viimein alkoi kuulia tulla meidän väliaikaiseen sitomapaikkaammekin. Edessämme olevalla avoimella rannalla sattui kuula erään Ingelsistä perääntyvän kaulaan ja siihen mies jäi. Suurella vaivalla saatiin hänet haettua turvaan. Yhtenä kantajana oli sisar Ellen, joka silloin osoitti suurta urhoollisuutta ja neuvokkuutta.

Kolmen ajoissa tuli perääntymismääräys. Viimeiset haavoittuneet sijoitettiin rekiin vietäväksi Vohlsiin, jonne olimme aikaisemmin siirtäneet jo toiset potilaat. Minne sieltä mentäisiin, ei vielä tiedetty. Jotkut väittivät mentävän Porkkalaan, toiset punaisten rintaman läpi pohjoiseen. Haavoittuneet, jotka tiesivät, että heidän oli jäätävä Vohlsiin, olivat hyvin synkkiä mieleltään. He olivat kuulleet miten punaiset kohtelivat vankejaan ja pelkäsivät siksi pahinta. Eräs vaikeasti haavoittunut, entinen koulutoverini, kielsi jyrkästi viemästä itseään pois. „Haluan kuolla täällä, mutta jää sinun vastuullesi, jos viette minut pois punaisten tapettavaksi“ sanoi hän. Ainoastaan lupaamalla itse jäädä Vohlsiin, sain sijoitettua hänet rekeeseen.

Matka Vohlsiin oli synkimpää missä olen mukana ollut. Tämä oli siis kaiken loppu. Tien varrella oli miehistö valmiina matkaan. Surullisina katselivat he haavoittuneitten toveriensa lähtöä. Kukaan heistä ei tiennyt mikä kohtalo kullekin tulisi ja miten pian heitä samalla tavoin kuljetettaisiin. „Terveisiä kotiin ja omaisilleni“, kuului huutoja ohi ajaessamme. Yksikään silmä ei ollut kostumatta. Toisellaiseksi oli loppua ajateltu. Moni oli varmaan ajatellut pääkaupun-

kiin marssia, mutta nyt oliin aikeissa jättää viimeinkin turva julmaa, ylivoimaista vihollista vastaan, ja lähteä tuntematonta tulevaisuutta kohti.

Vohlsissa odotti meitä vähemmän miellyttävä yllätys. Tuskin oli ensimmäinen reki pysähtynyt portaiden eteen, kun kymmenkunta ratsastajaa karahutti kartanolle. Kauvempaa näkyi suuri joukko suksimiehiä. He olivat punaisten etujoukkoa, jotka näin odottamatta tulivat. Pikemmin kuin osasimme aavistaa, olin me siis joutuneet vangeiksi. Ennenpitkää oli koko pihamaa täynnä kirjavaa joukkoa, heidän mukanaan useita oikein nauhoilla koristeltuja ratsastajia, luultavasti päälliköitä. Omituinen tunne valtasi meikäläisen ajattellessa mitä nyt seuraisi. Kaikkihan me kuulopuheista tunsimme punaisten julmuudet vankejaan, myöskin sairaita kohtaan, jonka vuoksi olimme valmistautuneet pahimmankin varalle. Sairashoitohenkilökunnan huolellisen ruumiintarkastuksen jälkeen, jolloin m. m. punaisen ristin siteet tarkastettiin kääntöpuoleltakin, tuli haavoittuneiden vuoro. Sydämet sykkäyryllä seurasimme punaisia sairassaliin. Kaikki tapahtui kuitenkin onnellisesti. Punaiset tuntuivat olevan varsin järkytetyjä sodan tuottamista kärsimyksistä, niin että he esim. käskivät tovereitaan jättämään aseensa ulkopuolelle. Tarkoitus kuitenkin lienee ollut, kuten myöhemmin eräältä päälliköltä kuulin, ampua sekä henkilökunta että haavoittuneet, mutta saivat jotkut ajattelevammat aikeen toki estettyä, lähimpinä tunteina kävi sairaalassa useita punaisia, jotka hakivat haavoittuneiden joukosta tuttavuuksia, voidakseen rangaista heitä siitä, että olivat ruvenneet „lahtarien“ puolelle. Näyttäytyipä joitain ryssiäkin „valkoisia“

kyselemässä. Illemmällä lähtivät punaiset pois Vohlsista.

Yön aikana jätti suojeluskunta Sigurdin ja läksi etelämmäksi Kirkkonummelle lopullista kohtaloaan kohti. Tämän matkan loppu olisi ollut vallan toinen ellei Ruotsin lähetystö olisi tullut välittäjäksi. Jonkun aikaa yllä kuvattujen tapausten jälkeen tapasi tämän kirjoittaja Kirkkonummen eteläosassa suuren joukon punaisia, niiden joukossa muutamia Kirkkonummen rintaman komissaarioita, jotka harmittelivat, etteivät he ruotsalaisten väliintulon vuoksi olleet saaneet kohdella „lahtareita“ niinkuin heidän mielensä olisi tehnyt. Tarkoitus oli ollut ampua kaikki.

Me, jotka jäimme Vohlsiin, vietimme siellä muutamia jännittäviä ja levottomia päiviä. Punaisten esiintyivät hyvin uhkaavasti, niin että pelkäsimme heidän puoleltaan pahinta haavoittuneillemme. Perjantaina onnistuin minä saamaan luvan viedä haavoittuneet Kirkkonummen sairaalaan. Punaisten olivat nyt niin suvaitsevaisia, että antoivat hevosia ja ajopelejä käytettäväksemme kuljetusta varten. Päästyämme onnellisesti sairaalaan, olivat haavoittuneet siellä paljon paremmassa turvassa, ja pian saimme luvan viedä heidät Helsinkiin. Surkuteltavan näköinen oli päästä jalkoihin sidottu joukkomme, kun kannoimme heidät sunnuntaina junaan, niin että punaisetkin näyttivät masentuneilta sitä katsellessaan. Itse asiassa tottumattoman näkö petti, sillä joukossa oli vain pari vaikeammin haavoittunutta. Pääasia oli meille saada kaikki kunnollisesti perille ja siinä kyllä onnistuimme. Muistoista ja kaikesta huolimatta mielenkiintoinen oleskelumme Kirkkonummella oli siten päättynyt.

U. T.

Uhri.

Mäntymetsä humisi synkästi ja taivas oli raskaiden pilvien peittämä. Oli pimeä yö ja pimeätä oli myös suuressa talossa mäen rinteellä. Näytti siltä kuin sielläkin vallitsisi unen rauha, mutta niin ei ollut. Eräissä huoneissa, jonka ikkunat oli peitetty paksuilla huovilla, ettei valo näkyisi ulos, paloi lamppu pienennetyllä liekillä, ja sen heikossa kajastuksessa sulivat valo ja varjot yhteen hämäräksi, joka hävitti ääriiviit ja värit.

Keskellä lattiaa seiso i kookas nainen, talon omistaja. Pidätetyt kyyneleet loistivat hänen silmissään ja vapisevat huulet olivat tiukasti yhteenpuristetut. Hänen edessään seiso i kaksi nuorta miestä, yksinkertaisiin ja kuluneihin vaatteisiin puettuina. Heidän suora ryhtinsä ja reipas kuntosaa sopi kuitenkin huonosti yhteen puvun kanssa. Heikosti hymyillen painoi äiti toisen päätä ja toisen selkää alemmaksi.

„Näin teidän pitää olla, pojat, näin. Teidän tulee muistaa mitä osaa te näyttelette, eikä paljastaa itseänne.“

„Hyvästi äiti! — — Ja kiitos kaikesta!“

Äiti sulki heidät syliinsä, työnsi pois luotansa ja veti taas tykönsä.

„Sinä olet ollut meille kaikkemme, sitten kun isä kuoli“, kuiskasi toinen hempeästi.

„Te olette olleet minulle kaikkeni, sitten kun isä kuoli“, kuiskasi äiti vuorostaan.

Vielä yksi syleily ja sitten työntää hän heidät

hiljaa luotansa, astuu ripeästi ovelle ja eteiseen. Sieläkin on lohduttoman pimeää — — — Hän avaa eteisen oven — — — Hiljaa, äänettömästi hiipivät pojat hänen ohitsensa kuin öiset varjot, — — — ulos autioille poluille, jossa hyvä ja paha hiiviskelee. Lumi, joka suurina tiheinä hiutaleina putoilee alas raskaspilviselta taivaalta, on peittävä heidän jälkensä, niin että he onnellisesti voivat päästä vihollisen ketjun lävitse ystäviensä ja toveriensa luokse.

Äiti vie käden otsalleen. Oi, Jumala! Isänmaatansa on hän rakastanut niin kauvan kuin hän muistaa aikaa taaksepäin, mutta koskaan ennen ei tämä tunne ole tullut ristiriitaan rakkauden kanssa hänen lähimpiään kohtaan. Voiko tämä tunne kestää koeituksen, jos niin vaaditaan? Voiko? Jos niin vaaditaan!

Hän hiipii hitaasti huoneeseen ja pysähtyy suljetun oven taakse, kuuntelee, raottaa hiljaa ovea ja kuulee nukkuvan hengityksen.

Nukkuva on hänen nuorin poikansa, viisitoista-vuotias Kurt, tuo pieni vesa, joka oli vain kahden kuukauden vanha isänsä kuollessa ja joka nyt on oleva hänen lohtunsa ja ilonsa, kun vanhemmat pojat ovat sodassa.

Sodassa!

Hän säpsähtää tätä sanaa ajatellessaan. Siinä tulee mieleen niin paljon kärsimystä ja kyyneleitä, verta, kauhua, sekä henkistä että moraalista alennusta. Hän

on rakastanut rauhaa enemmän kuin mitään muuta, luullut kansojen olevan veljiä, jotka auttavat ja tukevat toisiansa. Ja nyt!

Silloin on hän äkkiä näkevinänsä tulikirjoituksen seinällä. Hän ei voi saada silmiänsä noista loistavista kirjaimista. Niistä voi lukea: Vapaussota.

Niin, „vapaus“-sanasta saakin sota toisen ja syvemmän merkityksen. Mahtavat, voimakkaat akordit sulautuvat yhteen määräämättömän ihana-aiheiseksi hymniksi. Vapaus ja isänmaa! Se asettaa sodan, niin kauhea kuin se itsessään onkin, korkeammalle tasolle, henkisemmälle, aatteellisemmälle pohjalle.

*

Eiköhän tuota niin tervetullutta apua, jota hiljaisuudessa hartaasti toivottiin ja odotettiin, koskaan tulisikaan? Kuiskailtiin ihmeteltävistä tapauksista, joita oli siellä täällä maassa sattunut, urhollisuudesta ja itseuhrautuvaisuudesta, jotka tapaukset yhtenä päivänä kerrottuina jo seuraavana peruutettiin!

Ja murhanenkeli kulki edelleen kulkuansa paikasta toiseen, kauhun, surun ja kyynelten saattamana. Voimakkaita, pystyviä miehiä niitettiin maahan kuin viljaa syksyllä, nuoret, kukoistavat voimat, isänmaan ilo ja toivo, hukkuivat kinoksiin tai peitettiin liian aikaiseen hautaan. Melkein jokaisessa kodissa itkettiin jotakin rakasta omaista. Sekin äiti, jonka olemme edelläolevasta oppineet tuntemaan, oli antanut isänmaalle uhrinsa. Toinen hänen pojistaan oli ammuttu matkallaan Mannerheimin rintamalle, toinen oli kaatunut Lempäälän taisteluissa.

Vaieten kulki hän kotihommissaan, valittamatta. Olihan hänellä vielä yksi pojistaan, Kurt, jälellä!

Mutta tuo nuori poika oli paljon muuttunut. Suruttomasta lapsesta oli hän kehittynyt nuorukaiseksi, joka tiesi elämän vakavuuden aivan kuin täysi mies. Iloinen hohde oli hänen silmistään hävinnyt, poskien lapsellinen puna oli poissa. Tuntikausia saattoi hän istua hiljaa, eteensä tuijottaen. Tuska sydämessä katseli äiti häntä. Että pelkästään veljessuru ei häntä kalvanut, sen äiti kyllä ymmärsi. Hän ei tohtinut kysyä, peläten saavansa otaksumansa vastauksen.

Eräänä päivänä, kun muuan vieras mies oli heidän luonansa käymässä ja ylisteli poikain urhoollisuutta ja isänmaanrakkautta, itki poika useita tunteja.

Lopulta päätti äiti vakavasti ja hellästi puhua Kurtin kanssa ja ottaa selvän mikä hänen sydäntään painoi. Äiti parka oli kestänyt kovan taistelun ja oli valmis vieläkin yhteen uhuriin, jos niin tarvittaisiin. Hän pakottaisi pojan uskomaan huolensa itselleen ja koettaisi auttaa häntä kaikin tavoin. Yksinkertainen

nainen synkstä pohjolasta ei tahdo olla huonompi historian Graccusten äitiä! Nyt, niinkuin aina ennenkin, ohjasi häntä jokin sisäinen valo, joka vähemmänkin surullisissa olosuhteissa usein on tasoittanut tien hänelle. Vilahduksina näyttäytyvät ihmiselle ne korkeimmat perusaatteet, joiden edestä kannattaa elää.

Mutta Kurt ei ollut mistään löydettävissä, vaikka äiti häntä kuinka etsi. Sen sijaan löysi hän pojan pöydältä pienen kirjelijun, johon oli kirjoitettu:

Kallis äiti!

Kun veljet läksivät sotaan, pyysivät he etten sinua jättäisi. Anna anteeksi että sen kuitenkin teen, mutta en voi tätä kauvempaa kestää. Minun täytyy seurata veljeni esimerkkiä — — —. Isäin kunnia vaatii sen.

Kurtisi.

Äiti kätki kasvot käsiinsä ja itki, ensimmäisen kerran moneen kuukauteen „Kurtini, rakas, oiva poikani“, kuiskasi hän. „Olen tätä odottanut ja sisimmässä sydämessäni sekä pelännyt että toivonut sinunkin seuraavan isäisi kunnian jälkiä. En ole pettynyt poikieni suhteen. Minä kiitän sinua, Jumalani“.

*

Ajan surulliset ihmistyyppit olivat äkkiä hävinneet. Ne miehet, joita J. L. Runeberg on Värikki Stälén Tarinoissa kuvannut, eivät enää olleet mitään varjokuvia, eikä mielikuvituksen tuotteita, kuten moni oli tohtinut väittää. Runoilijan ijaäisyysmerkki otsallaan astuivat he esiin urhoollisina, voimakkaina ja innostuneina.

Näin ajatteli hän, yksinäinen äiti, joka ahkerasti omalla tahollaan, samoinkuin niin monet muut naiset siihen aikaan, teki työtä ja ahersi valmistuen pukutarpeita ja lämpimiä vihlavaatteita niille, jotka taistelivat kodin ja isänmaan puolesta. Kurtilta sai hän silloin tällöin mitä ihmeellisimpiä salaisia teitä jonkun rivin. Hän eli ja oli terve, rohkea ja toiverikas. Kun kevät tulee, kirjoitti hän eräässä kirjeessään, maa on jälleen vapaa ja sota loppunut, silloin tulee hän takaisin äidin luo. Se tulee olemaan hauska tapaus heille molemmille.

Ja kun kevät tuli laulavine lintuineen, nurmi alkoi viheriöidä, maa oli vapaa ja sota loppunut, tuli Kurtkin takaisin. Mutta hän tuli ruusuilla koristetussa valkoisessa arkussa, jota toverit olkapäillään kantoivat. Pikku Kurt, tuo vienosti hymyilevä sinisilmäinen Kurt, tuli takaisin suruntäyttämän ilon aikana. Ja niinkuin moni toinenkin äiti, käveli hänenkin kasvattajansa vaieten ja kalpeana hänen arkkunsa jälessä. Mutta hän olikin antanut isänmaalle kalleimpansa mitä hänellä oli ollut — kolme poikaansa.

Eva Ljungberg.



Suomen Punaisen Ristin lentävän osaston toiminnasta heinäk.

1 p:ään 1918.

(Otteita selonteosta).

Huhtikuun 14 p:n 1918 vaiheilla kääntyi konsuli A. Lilius Suomen Punaisen Ristin puoleen tarjoutumalla sen käytettäväksi varustamaan ja toistaiseksi ylläpitämään ambulanssin, joka tarjous otettiin mielihyvällä vastaan. Tämän n. s. lentäväksi osastoksi varustetun ambulanssin isäksi tuli professori R. Faltin. Samaan aikaan varusti Punainen Risti kuntoon kenttäsairaalan, joka tulisi läheisesti työskentelemään mainitun lentävän osaston kanssa. Huhtikuun lopussa valittiin lääket. kand. R. Segercrantz ja J. Meyer ambulanssin lääkäreiksi ja otettiin palvelukseen 4 hoitajataria. Aikaisemmin oli jo hankittu tarpeelliset sanitäärit. Lääkeopillisen henkilökunnan johtajana toimi tri Langenskiöld. Osaston lääkkeellisen puolen varustamista valvoi prof. R. Faltin.

Toukok. 6 p:nä oli osasto lähtövalmiina, mutta kun tuli määräys, että sen oli asetettava Salmin pitäjään, Sortavalasta itään, ja järjestettävä sinne karanteeniasema, viivästyi matka hiukan, niin että Helsingistä lähdettiin toukok. 10 p:nä. Osaston liikkuvaan kalustoon kuului 6 ambulanssivaunua, yhdet n. k. huonekaluvaunut, 4 kuormavaunut, 2 pienemmät ratat, 2 kenttäreikiötä ja 1 kuorma automobiili. Toinen automobiili oli lähetetty matkalle jo aikaisemmin. 9 kuormahevosta, 4 ratsuhevosta ja 2 saniteettikoira otettiin mukaan. 11 p:nä saapui osasto Sortavalan.

Samana päivänä läksivät tri Langenskiöld, maist. Stenberg ja lääket. kand. Segercrantz tarkastusmatkalle Salmiin. Sieltä palattuun määräsi tri Langenskiöld, että osaston oli heti jatkettava matkaa Salmiin, jossa sen oli toimitettava yleinen rokotus koko kunnassa ja sen jälkeen kun kunnan sairaala oli muutettu läheiseen Miinalan kansakouluun, järjestettävä sinne uusi sairaala yleisine ja tulirokko-osastoinen. Sitäpaitsi oli paikkakunnalle järjestettävä n. k. tarkastusosasto. Pienemmän osaston oli asetettava Suojärvelle toimiakseen siellä samaan tapaan.

Varustusten puolesta kohtasi tämä osaston kahtia jako kuitenkin niin suuria vaikeuksia, että päätettiin ensi aluksi kokonaisuudessaan siirtyä Salmiin ja aloittaa toiminta siellä. Myöhemmin siirrettiisiin mahdollisuuden mukaan pienempi osasto Suojärvelle.

Tarkastusmatkalla Salmassa ja Suojärvellä huomattiin, että kunnat eivät olleet nykyisenä kalliina aikana ensinkään halukkaat järjestämään minkäänlaisia sairaaloita ja kun niissä olevat vanhat kulkutautisairaalat olivat sellaisessa kunnossa, että niitä tuskin voitiin ollenkaan sanoa miksikään sairaaloiksi, katsottiin välttämättömäksi järjestää ne melkein alusta alkaen uudelleen. Jottei kuitenkaan tehtäisi mahdottomaksi kuntienkaan toimintaa terveydenhoidollisessa suhteessa, jos se myöhemmin kävisi välttämättömäksi, ei tahdottu käyttää hyväkseen niiden varustusteita, vaan käännettiin sotilasviranomaisten terveydenhoito-osaston puoleen Sortavalassa.

Näiden valmistelujen aikana tuli määräys että Salmin kulkutautisairaalan oli oltava valmiina kesäk. 20 p:nä käytettäväksi karanteeniasemana. Asian otti hoitaakseen tri Hublin ja samalla ryhtyi lääket. kand. Segercrantz määrättyyn rokotukseen ja järjestämään tarkastuslaitosta.

Määräyksen tultua matkusti lentävä osasto kesäk. 21 p:nä Salmiin, jonne saavuttiin seuraavana päivänä ja asetuttiin asumaan pappiskouluun. Sortavalassa olessamme oli ambulanssin henkilökunnassa tapahtunut joitakin muutoksia ja hankittu kaluston lisäksi 2 kuormavaunua sekä ostettu niitä varten tarpeelliset hevoset.

Salmassa täytyi meidän luopua kulkutautisairaalan siirtopuuhista Miinalan kansakouluun, koska kunnan viranomaiset eivät suuresti lisääntyneiden yleisten menojen vuoksi olleet siihen suostuvaisia. Tarkastusosaston perustaminenkin oli jätettävä siksi kunnes tilatut uunit saapuisivat.

Yleinen rokotus Salmassa alkoi kesäk. 25 p:nä yhtäaikaan kolmessa paikassa. Paikkakunnan rokottajan ja ambulanssin yhden hoitajattaren avulla oli etukäteen järjestetty paikat eri puolilla pitäjää, jossa rokotus toimitettiin ja ilmoitettu asiasta paikkakuntalaisille talosta taloon lähetettyjen sanitäärien avulla. Rokotuspaikkoihin olivat sotilasviranomaiset luovuttaneet avuksi sotilaita, jotka paikkotain toimivat erittäin innokkaasti. Heinäkuun 1 p:nä mennessä oli Salmin kunnassa kaikkiaan 2,250 henkeä rokotettu ja toivottiin toimitus saatavan loppuun suoritetuksi saman kuun päättyessä. Silloin piti olla 7,000 henkeä ensi kertaa ja n. 350 uudelleen rokotettua. Tarkastus toimitettiin aina viikon kuluttua samoissa paikoissa kuin rokotuskin, vaikka se joissakin suhteissa oli vähemmän tyydyttävä.

Kunnallissairaalassa pantiin toimeen erinäisiä parannuksia. Kylpyhuonetta ja ammetta ei siellä ollut ensinkään. Sen vuoksi pystytettiin sairaalan lähelle telta ja saatiin kylpyammekin sinne hankituksi. Potilaiden vaatteita ei tähän asti oltu millään tavalla desinfioitu, joten ambulanssin toimesta järjestettiin sitä varten formalinikaappi. Sairaalaan hommattiin pöytiä ja hyllyjä, sekä saatiin kunnalta riittävä määrä sänkyjä, samoin kuin myös runsaasti kankaita. Kääntymällä liikuttavalla kirjeellä Sortavalan sotilassairaanhoido-osaston puoleen, heltyivät he lähettämään meille filttejä, tyynynpäällisiä, paitoja, sukkaa, veitsiä, haaruksia, mukeja, lautasia y. m., niin että Salmin kulkutautisairaala alkoi vähitellen olla kohtalaisen kunnollisesti varustettu. Sairasvuoteita oli kaikkiaan 22 ja sairaita keskimäärin 18. Todettuja tulirokkotapauksia ei ollut ensinkään. Kun isorokko näyttää kunnassa säännöllisesti esiintyneen, ei nytkään voine puhua mistään erikoisemmasta epidemiasta. Varsin viatonta ei se kuitenkaan ollut, koska kuolemantapauksiakin

sattui ja kesäkuun loppupuoliskolla otettiin 13 uutta isorokko potilasta sairaalaan.

Paikkakunnan väestö on yleensä ymmärtämyksellä suhtautunut osaston toimintaan ja monessa suhteessa on se saanut nauttia suurta ystävällisyyttä, vieläpä sydämellisyyttäkin paikkakunnan väestön puolelta.

Konsuli Liliuksen kustannuksella järjestetty ja tähän asti toiminut Suomen Punaisen Ristin lentävä osasto siirtyi heinäkuun 1 p:nä Suomen valtion hoitoon jatkaaksensa aloittamaansa työskentelyä Rajakarjalan väestön terveydellisten olojen parantamiseksi.

Partiotyttöjen toiminnasta keväällä 1918.

Sunnuntaiaamuna tammik. 27 p. 1918 oli ryhmä partiotyttöjä matkalla Munkkiniemeen. Matkalla tulivat he huomaamaan että jotakin oli tekeillä, sillä eräissä tienmutkassa tapasivat he kaksi oudosti puetua miestä. Kuitenkin päätettiin, lyhyen neuvottelun jälkeen, jatkaa matkaa perille asti. Siellä ei huomannutkaan mitään erikoista, mutta kotimatalla kuulumme useita laukauksia ja äkkiä astui esiin joukko aseistettuja miehiä, jotka tuiman näköisinä rupesivat tutkimaan tyttöjen taskuja ja selkäreppuja — tietysti ilman toivomaansa tulosta. Siitä selvittyämme jatkoimme matkaa kotiin, jossa epäilyksemme, että asiat eivät olleet entisellään, vahvistuivat.

Edellä kerrottu tapaus hyvässä muistissamme, kerääntyivät retken osanottajat jonkun päivän perästä johtajan luo, ja vaistomaisesti heräsi meissä kysymys: „aijommeko kädet ristissä katsella mitä tulossa on?“ Vastaus oli heti valmis: „ei, vaan parhaan taitomme mukaan tahdomme auttaa siinä missä voimme“. Mutta missä ja miten? Osa partiotyttöjä oli jo ilmoittautunut sairashoitopalvelukseen, joten siitä ei enää ollut paljon toiveita, mutta olihan toki muutakin työtä saatavissa. Niinpä päätimme ilmoittautua Suomen Punaisen Ristin kansliaan Kämpissä, jonka tehdessämme ilmoitimme ottavamme vastaan mitä työtä vaan, mihin kykenisimme. Tarjouksemme tulikin hyväksytyksi.

Ensin saimme työtä liinavaraston herttaiselta johtajattarelta, neiti H. Montinilta, jonka apuna ahkerasti järjestelimme kaikellaista, paikkasimme ja laskimme menevää ja tulevaa pesua, järjestimme ja pidimme kirjaa potilaiden omaisuudesta, valmistimme sidetarpeita ja patjoja. Viimeksi mainittua pidettiin „kansanhuvina“ niinkauvan kuin puulastut olivat kuivia, mutta jos niitä sisältävä puristettu paalu oli läpi jäänyt,

oli leikki kaukana. Järjestettiin „kuivauslaitos“, jolloin työ sujui taas täydellä voimalla, mutta silloin saivatkin laitoksen hoitajat pitää kiirettä. Pian kasvoikin patjakasa valtavan korkeaksi ja leveäksi, jonka jälkeen ahkeran työn palkinnoksi maistuikin hyvä kahvi runsaan kerman kanssa kuin manna erämaassa.

Kansliaan järjestettiin päivystys sen jälkeen kuin puhelimet suljettiin, sanansaattoa ja muitakin toimia varten.

Sitten tuli Helsingin valtaus ja sen mukana meidänkin muita hommia: oli oltava mukana ambulanssi-automobiilissa, vähän sairashoitoa, j. m. s.

Punaisen Ristin sanitääri- ja viestiosaston toimesta siirrettiin meidät garnisoonisairaalaan, jossa toimitettiin varaston luettelointi, ja senjälkeen rautatieasemalle, jonne jääkäribrigadin sairaala järjestettiin. Ryssät ja muut olivat monta vuotta olleet siellä herroina, josta selvänä todistuksena oli kaikkialla vallitseva sekasotku. Kaikki oli sormenvahvuisen tomun peitossa, paitsi missä ryssien jättämät ruskeatakkiset lempieläimet oleilivat. „Keisarinväriä“ sopivasti käsittelemällä hävisivät nekin.

Meidän toimenamme oli auttaa ankarassa hommassa. „Tomupalatsi“, eräs suurehko nuone, joka oli kattoa myöten täynnä filttejä, lakanoita, tyydynpäällisiä, paitoja ja kaikkea sairaalassa tarpeellista vaate-tavaraa, oli ensiksi järjestettävä. Työ sujui hyvin ja kohta oli muodostunut kokonainen vuori vaatteita, kaikki hyvin käärittyinä ja järjestettyinä. Sitten oli salit järjestettävä sairashuoneiksi Vuoteita, pöytiä ja tuoleja hankittiin kiireesti ja järjestettiin suoriin riveihin paikoilleen. Vuoteet laitettiin asiantuntevalla johdolla ja pian oli sali toisensa jälkeen kunnossa otta-
maan vastaan potilaita.



Kuivauslaitos.



Neiti Hilda Montin apulaisineen.

Kun kaikki oli järjestyksessä tuntui hauskalta ajatella, että heikoillakin voimilla voi ahkeruuden avulla jotakin toimittaa.

Eräänä päivänä, kun olimme työssä „kilometri-salissa“, pituutensa vuoksi niin kutsuttuna, saapui sinne henkilöitä, jotka kävelivät kuin kotonaan, järjestämään „ruoantarjoilua armeijalle paraatipäiviksi“, kuten sanottiin — ja miten olikaan, olimme mekin kohta mukana järjestelyissä ja saimme toimeksemme tarjoilun näinä päivinä.

Valkenipa sitten se päivä, jolloin voittoisa armeijamme saapui juhlistuna pääkaupunkiimme. Asemahuoneen katolta katselimme mekin sen tuloa. Ihana oli näky kun rykmentti toisensa jälkeen liehuvin lipuin marsi juhlakulussa.

Mutta velvollisuus kutsuu, — paraatin jälkeen saapuivat vieraat päivällisille. Heti olimme mekin paikoillamme, ovet avattiin ja loppumattoman pitkissä riveissä astuivat sisään he, jotka olivat olleet valmiit uhraamaan kaikkensa maan ja vapauden puolesta.

*



Partiotytöt lopettajaisretkellä toukokuulla 1918.

Kaikki se, mitä olimme tänä toimintamme aikana nähneet ja kokeneet, on kuin tulikirjaimilla painettuna muistissamme. Monet meistä ovat ensi kertaa saaneet nähdä elämää sen vakavalta puolelta, mutta kaikki olemme me yhtä mieltä siinä, että kulunut kevät oli meille kokemuksista rikas aika, jota iloisella kiitollisuudella tulemme koko elämämme iän muistelemaan.

Seikkailukirja,

Otteita, kerättyjä kentällä ja sairaalassa.

Hän makasi hoidossamme keuhkotulehduksessa. Suurelta ja voimakkaalta hän näytti. Rohkea ja urhoollinen oli hän ollut taistelukentällä. Nyt hän oli murtunut ja siirrettiin meiltä keuhkotautiosastolle.

Poika parka! Mieli oli masennuksissa, mutta ruokahalu toki jälellä. Ruokahalu, josta jo kerrottiin taruja. Ei kuume eikä kuoleman pelkokaan olleet saaneet sitä ehtymään. Kun hän pyysi viidettä annosta ruokaa ja minä rauhallisesti lausuin epäilykseni tokko se enää on terveydeksi, vastasi hän: „Älkää ihmetelkö, sisar, minun täytyy ottaa vahinko takaisin siltä ajalta kun sulkivat minut koppiin ja kuka muuten tiennee millaista ruokaa siellä toisessa maailmassa saa. Kirjoitetaan ja puhutaan kyllä paljon laulusta ja soitosta ja muusta semmoisesta, mutta ei koskaan rehellisestä ateriasta taivaassa“.

Hänestä kerrotaan luotettavalta taholta, että hän oli ollut vangittuna näpistelystä ja viinankeitosta, ja kun punaiset olivat avanneet vankilat, olivat he vasta ajamalla saaneet suursyömärimme sieltä lähtemään. Vihaa kiehuen oli hän silloin purkanut sisunsa vapauttajille sekä kutsunut heitä lainrikkokijiksi ja lurjuk-siksi. „Jos kerran laki on tuominnut minut täällä istumaan, niin minä istun! Tätä kaikkea saatte te vielä kerran katua, mokatkin lainrikkokijat ja lurjukset.“ Punaiset eivät kuitenkaan voineet uskoa miehen pyhää vihaa, vaan antoivat hänen mennä menojaan. Monen seikkailun perästä pääsi hän pakenemaan meidän puolellemme, pääsi mukaan sotamieheksi ja otti kuin todella lainkuuliainen kansalainen velvollisuudekseen punaisten karkoittamisen siksi, kunnes voimat pettivät.

*

Komppaniamme ei ole kahteen viikkoon ollut mukana missään taistelussa, mutta siitä huolimatta on meillä ollut ankarasti työtä. On nuuskittu metsiä

ja sen tuloksena on vankileiri yhä täyttynyt. Sotaoikeus työskentelee. Pahimmat rauhanrikkokijat ja raaimmat villit on täytynyt teloittaa.

Asemapaikkanamme on nyt suurempi teollisuusseutu, jossa levottomat ainekset ovat olleet enemmistönä. Eräänä iltana, kun pataljoonan päällikkö ja hänen esikuntansa ovat koolla, tapahtuu että ovelle kärsimättömästi koputetaan ja sisään astuu vanhanpuoleinen nainen, joka yhtämittaa ja nöyrästi nyykistelee. Yhä nyykistellen hän esittää itsensä sen miehen leskeksi, joka tänään oli teloitettu. Nyt hän on tullut tänne, itse päällikön puheille, päästäkseen varmuuteen onko hänen miehensä todella ammuttu. „Hyvät, korkeat herrat, onko tosiaan totta, että hänet on ammuttu? Onko hän tosiaan oikein kuollut? Hyvät herrat, että olettekin olleet niin armollisia ja itse ampuneet minun mieheni!“ Ja antamatta minkään estää suuren kiitollisuutensa tunteita, oll hänet, yhä kiittelevänä ja nyykistelevänä, ohjattava takaperin ulos.

*

Tänään, kahden tunnin perästä, toimitetaan yksi teloitus. Hän on nuori poika, yksinkertaista talonpoikaishajua. Raskauttavia todistuksia on häntä vastaan. Ase kädessä. Kavala sala-ampuja. Todistuksia toisensa perästä ja tuomio on langetettu. Pataljoonan pappi on kutsuttu saapuville ja hän huomaa miehen ihmeellisen vakavasti uskovan pääsevänsä vapaaksi. „Vapaaksi! Tuomiohan on jo annettu ja aika määrätty!“ „Ei tee mitään. Minua ei ammuta. Te autatte minua. Pyytäkää lykkäystä ja muistakaa että kuolemantuomitun viimeistä pyyntöä, jos ei se koske henkeä, on kuultava! Tehkää, tehkää se! Te menette. Jumala Teitä siunatkoon, herra pastori!“ Ja pastori menee esittämään kuolemaantuomitun viimeisen pyynnön muutaman tunnin lykkäyksestä. Mutta kellään

muulla kuin korkeimmalla päälliköllä ei ole oikeutta lykätä kuolemantuomion täytäntöönpanoa. Ja päällikkö, missä hän on? Salaisella tiedustelulla, vastaa ajutantti.

Kuolemaantuomittu voittaa tuntinsa, kolme, neljä. Viimein kutsutaan taas pastori. Päällikkö, majuri, on palannut ja vihaisena kysyy hän papilta millä oikeudella hän on uskaltanut olla välittämättä annetusta käskystä. Nuori pappi, kenttäharmaassa virkapuvussa, katsoo majuria ja vastaa: „Sillä oikeudella, joka on meille papeille annettu, olla välittäjänä kahden olotilan, elämän ja kuoleman, välillä“. Mutta majuri näyttää ovea ja sanoo: „Menkää ja sanokaa tuomituille, että tuomio pannaan täytäntöön puolen tunnin kuluttua!“ — Tuomitussa vaihtelee toivo ja kuolemanpelko, ja pappi rukoilee tämän sielun puolesta. Rukoilee rauhaa kuolemassa. Mutta, mitä nyt? Äänestä puhetta, huutoa ja melua. Pappi kutsutaan paikalle ja hänet ympäröi heti joukko luottamusmiehiä kuolemaantuomiton kotipuolesta, jotka haluavat todistaa, että mies on otettu väkisin, ja että pienestä alkaen ei hänestä ole paljon väliä pidetty.

Ovi avautuu, mutta vanki vaipuu rukoukseen, ennenkuin hän pääsee elämään ja vapauteen.

*

Hän oli ruotsalaista syntyä, 22-vuotias ja ammatiltaan räätäli. Läksi sotaan rikkauksineen, jona hänellä oli kaksi työkykyistä kättä. Aivan pian toinen niistä tuli läpiammutuksi. Lääkäri antoi toivoa, että hän tulisi ennalleen 4 viikon perästä. Neljä viikkoa ja tiedot rintamalta ovat levottomuutta herättävät. Armeijamme on huonosti varustettu ja vähälukuinen. Punaiset ja ryssät rynnistävät. Pohjanmaa on vaarassa. Kahden viikon hoidon jälkeen astuu hän lääkärin luo. „Päästäkää minut pois, herra tohtori! Ei minusta enää tule hyvää räätäliä, mutta rintamalla voin vielä olla hyödyksi.“ Sanoi ja meni ja kun Suomi oli vapautunut tuli hän luoksemme hoidettamaan vioittunutta kättänsä.

Hänen myöhemmät kohtalonsa? Kukapa niistä välittää. Hänhän oli vain raajarikko nuori poika.

*

Sanatorion kanslia-aikana. Nuori, solakka mies melkein ryntää sisään. Kysyy sotilasasennossa: „Otatko vielä minut vastaan? Olisin tullut aikaisemmin, mutta punikit eivät päästäneet. Minulla oli niitä 100 työssäni. Olivat varsin siivoja, mutta eivät pitäneet työnteosta. Tänään pääsin niistä ja olen nyt täällä. Reumatismi on paha. Oikea jalka kankea ja Muurmanilla tarvitaan terveitä raajoja. Kauvanko aikaa mahtaisi kulua minun parantamiseen?“

*

Potilaiden vastaanotto. Edessäni nuorukainen. Siviilitoimi? Hm! Kolme vuotta saksalaisena jääkärinä. Ennen sitä? Punastus. Epäröimistä ja vastaus — koulupoika. Sotilasarvo? Jääkäriluutnantti.

Sellaisia ne meidän valkoiset poikamme ovat. Haavoittuneet, palkitut ja sotilasarvojakin.

*

NÄKYMÄTÖN KIRJANPITÄJÄ.

Mailla Talvion novellikokoelma. — „Tekijänsä parhaita kirjoja.“ (V. A. Koskenniemi). — „Hän on niitä onnellisia, joille kirjallinen työ tuottaa aina samaa katkeamatonta iloa ja luomisen hiljaista riemua, ja jolla on sisäinen vaatimus työhönsä“ (Kotimaa). — Hinta 5:50, sid. 8:50.

NUORI ANSSI.

V. A. Koskenniemen runoelma Suomen sodasta 1918. — „Tämä runoelma on omistettu kaatuneille ja todella se säilyttääkin heidän muistonsa pyhempänä ja kauniimpana kuin mikään kummulle kohoava patsas tai kivi kansanaan. Sen paikka on raamatun vieressä.“ (Tur. San.). — Hinta 3:—.

Hän tuli eräänä päivänä luoksemme aivan kuin hän olisi ollut siellä kolme kuukautta. Hän läksi kuin ei hän olisi koskaan meitä tuntenutkaan ja aivan kuin hyvästi-sanasta ei hän mitään tietäisi. Ikäänsä ei hän ilmoittanut. Arvelimme kahdeksantoista, parikymmentä. Yhtä vähän ilmoitti hän nimeänsä. Mutta hänestä kuiskailtiin kummallisia tarinoita. Hänen kuolemanpataljoonastaan, hänen hyvin tunnetusta joukostaan. Syntyyän seikkailijaluonteisena tuli ja meni hän oman mielensä mukaan. Jos hän yhdellä viikolla oli luutnantti, niin varmasti hänet seuraavalla viikolla alennettiin vänrikiksi, ellei sotamieheksi. Hän etsi ja löysi seikkailuja ja vaaroja. Venäjän vankilat hän tunsu niinkuin Suomen sairaalatkin. Oli taistellut useilla saksalaisilla rintamilla. Vapaustaistelussamme teki hän keksityn nimensä tunnetuksi. Nuorukaisinnolle tuli olo rajalla liian ikäväksi ja vänrikkimme päätti vapaajoukkonsa kera näyttää mihin nuoret kykenevät. 45 miehellä panssarijunan 500 vastaan. Ensimmäisessä hyökkäyksessä kaatui jo monta tuosta pienestä joukosta. Toinen yritys teki vahinkoa ja sai vastapuolen kauhun valtaan. Kolmannella oli vihollisen peräännyttävä.

Kun hän myöhemmin ilmoittautui päällystölle, palkittiin hänet arvonalennuksella kuukaudeksi ja hänelle esitettiin paperi — 4,000 markan lasku. Velkana Suomen valtiolle.

Ja mistä tämä? Siitä ettei hän ollut vielä oppinut harmaitten hiusten viisautta.

*

Hän on 15-vuotias. Ammuttu molempien jalkojen läpi. Hänen sielunsa on niin vanha, niin vanha. Hänessä asuu vanhan miehen viisaus. Puhettansa vahvistaa hän voimallisilla väkisanoin. Hän polttaa tupakkaa aivan kuin hän tahtoisi pitää yllä pyhää tulta. Hän naureskelee itse viittätoista ikävuottansa. Minä 15-vuotias! Ehkä juuri ruumis ja tuskinpa sekään, sanoo hän.

Eräänä päivänä hän juttuaa: Meitä on kolme veljestä. Kaikki mukana sodassa. Niinpä tuli ensimmäinen suruviesti kotiin. Minä olin kaatunut. Äiti pukeutui suruun, mutta isä kieltäytyi sitä tekemästä. Kaksi poikaa oli vielä jälellä ja maa vaarassa. Tuli sitten toinen sanoma. Ne kaksi olivat kaatuneet. Ei sittenkään otettu surunmerkkiä esille. Vieläkään ei isä tahtonut joutua epätoivoon, eikä uskonsa häntä pettänyt. Kaikki me kolme tulimme takaisin kotiin, mutta isän hiukset olivat tulleet valkoisiksi.

*

Puhelin soi. Uusi sairasilmoitus. Keuhkotulehdus ja 39 astetta kuumetta. Odotamme. Miestä ei kuulu. Ilta tulee ja sumu hämärissä nousee. Kävelylläni illalla keksin maantienojan varrelta noin kuutisen nuorta miestä, omia poikiamme, ja heidän keskeltään uuden potilaamme, innokkaasti juttelemassa, kuumeisen puna poskillaan. Hajoitin seuran ja lähetin miehen sanatorioon ja heti vuoteeseen. Kysymykseeni mikä keskustelun aiheena oli ollut, vastasi hän: sota ja politiikka, ja vähemmästäkin, sisar, voi unhottaa 39 asteen kuumeen.

Adèle Selander.

KAHDEN PUOLEN RINTAMAA.

Taiteilija parooni **Emil Cedercroutzin** kirja (kuvia ja kuvauksia kapinan päivistä). Taiteilijan verrattomat varjokuvat tuovat ilmielävinä eteemme tuon ennenkokemattoman melskeisen ajan. — Hinta 5:—.

HAJAMIEHTEITÄ KAPINAVIIKOILTA.

Juhani Ahon muistiinpanoja punaisesta Helsingistä. — „Niissä on välittömyyden tuoreutta ja väkevää voimaa. Ne ovat ennen kaikkea inhimillisiä“ (Tur. San.). — „Tekeepä mieli oikein puristaa Juhani Ahon kättä siitä, että juuri hän, mestari, ryhtyi helsinkiläisten hajamietteitä paperille juoksuttamaan“ (Kaleva). — I nide 5:—, II nide 6:—.

Juusela & Levänen Osakeyhtiö

Helsinki — Mikonkatu 23

Kirja- ja paperikaupat:

Hakasalmenk. 2, Puh. 116 43

Yrjönk. 8-10, Puh. 102 45

Täydellinen Kirjakauppa:

Helsingin Uusi Kirjakauppa

Bulevardinkatu 22, Puhelin 66 76

Kaikkea alaan kuuluvaa tavaraa tukuttain ja vähittäin.

Kirjapaino

ITÄ-VIERTOTIE 30

Suorittaa nopeasti ja täsmällisesti kaikenlaatuisia painatustehtäviä.

Juusela & Levänen Osakeyhtiö

Konttori: Mikonkatu 23 — Puhelin 59 72 (Konttori), 72 80 (johtaja)

VAKUUTUSOSAKE YHTIÖ KALEVA

myöntää henkivakuutuksia kaikkia lajia.

HALVAT VAKUUTUSMAKSUT. AULIIT EHDOT.

Kotkan Rauta- Osakeyhtiö KOTKA.

Rauta- ja Rakennusainesten
Tukku- ja Vähittäiskauppa.
Konepaja, Valimo ja Laittelakka. Sähkövalaistus-
keskusasema. Liitutehdas.

Haaraliike Kouvossa.

Kotkan Rauta- Osakeyhtiö KOTKA.

Osakeyhtiö STARCKJOHANN & Co Aktiebolag Katariinankatu 9

PUHELIMET: Nimenhuuto STARCKJOHANN.
Oma keskusasema yhdistää eri osastoihimme.

Rautaosasto (alakerta)
Rautatavaroita, rauta ja
muuta metalleja kaikissa eri
muodoissa. Työkaluja, Ra-
kennustarpeita, Värejä, y.m.

Taluosasto (yläkerta)
Kaikenlaisia taloustarpeita,
Porsliineja, Fajansseja,
Lasia ja Kristallia.

F. W. MERI

Rauma. Puhelin 137.

Rautatavarainkauppa,
Läkki- Levy- ja Vaskisepäinliike.

ASIOIMISLIIKE

Veljekset Schauman

TURKU, Venäjänkirkkok. 24.

Puh. 9 67 ja 19 16.

HELSINKI, Iso Robertink. 25.

Puh. 108 86.

Stenbäck & Co

Tampere

Tunnettuja vakuuskenkiä

valmistaa

Aaltosen Kenkätehdas O.Y.

Tampere

Tukkuliike

O.Y. PORVOON KONEPAJA

PORVOO — Sähköosoite: NYHOLM

Konepaja, Kattilapaja, Rauta- ja
Metallivalimo, Höyrylaivatelakka.

Valmistaa:

Höyrylaivoja, höyrykattiloita, höyrykoneita, lokomo-
billejä y. m.

TUPAKKATEHDAS

F E N N I A

HELSINKI

Suosittellee hyväksi tunnettuja teoksiaan.

HUOM.!

HUOM.!

HUOM.!

Kultamitali Pariisin ja Brysselin näyttelyissä v. 1907.

Koti- ja Ulkomaan
tehdastuotteita.

Länsi-Suomen Tukkukauppa-Osakeyhtiö

Sähköos.: „TUKKUKAUPPA“. RAUMA. Puhelim. N:o 340 & 341.

Kankaan Paperitehdas Osakeyhtiö

Puhelimet 4 ja 43.

Jyväskylä.

Puhelimet 4 ja 43.

Suosittelee valmisteitaan!

Tukkukauppaliike

G. E. Ramberg

Porissa.

**ISAK SAHA
KULTASEPPÄ**

PORISSA - - - Puhelin 124.
Liike perustettu v. 1891.



Aug. Lipsanen
Pori



**Tukkukauppa
Koti- ja siirto-
maantavaroille.**

Erik Mellin'in Jälkeläiset

Pori.



Tukku- ja Vähittäiskauppa.

Porin Maanviljelyskauppa O_y

myy

*Maanviljelys- ompelu- y. m.
koneita.*

K. A. HARJUNMAA

PORI.



TUKKU- JA VÄHITTÄISKAUPPA.

Satakunnan Osuuskauppa r. l.



Pori.

Lehtinen & Sofronoff O.-Y.

Rauma.



Tukku- ja Vähittäiskauppa.

**Rauman Talouskauppa
Osakeyhtiö**



Rauma.

*Satakunnan Kenkätehdas
Osakeyhtiö
Rauma.*

RAKENNUSAIN E OSAKEYHTIÖ

WIIPURI, PIETARINKATU 15

Sähköosoite: RAKENNUSAIN E

PUHELIMET: Johtaja 19 01 Konttori 21 01 Kauppa 19 11

MYY: { RAUTAA ja RAUTATAVARAA, RAKEN-
NUSTARPEITA, TYÖKALUJA, KONETAR-
PEITA, TALOUSTAVARAA. VÄREJÄ ja
ÖLJYJÄ, TAPETTIA ja LINOLEUMIA.

Tienhaaran Kattohuopatehtaan Yksir.myyjä.

PORIN PUUVILLATEOLLISUUS

OSAKEYHTIÖ

suosittaa kautta maan
hyviksi tunnettuja
tuotteitaan.

Hoth'in

Köysitehtaan valmistamat

Köydet

ovat kestävimät.

Pyytäkää aina kaupolista Hoth'in köyttä.

Valmistaja:

Osakeyhtiö J. Hoth'in Köysitehdas, Pietari

Perustettu v. 1800.

Haaraosasto: Wiipurissa Katariinankatu 15.



WILLIAM OTSAKORPI

WIIPURI



TUKKUKAUPPA

W. DIPPEL

WIIPURI



TUKKU- VÄLITYSLIIKE
JA TEHDAS

*Wiipurin Seurahuonetta
suositellaan*

Salmisen Nahkatehdas Osakeyhtiö

Wiipuri

Puhelin konttoriin 6, tehtaalle 86

Nahkatehdas, Tukku ja
vähittäiskauppa

J. Veijalainen & K:ni Kenkä- ja Kalossikauppa

Wiipuri

TORKKELINKATU 14

Puhel. 1495

Summissa ja vähittäin.

Lahden Rautateollisuus O.-Y.

Lahti.

Saha- ja Puuseppä-

tehtaan koneita

Rautasänkyjä

Punnitusvaakoja.

TUOMAS SOKKA,

WIIPURI.

PIETARINKATU 18.

PUHELIN 1367.

SÄHKÖOSOITE: TUOMAS SOKKA.

NAHKA- JA JALKINETUKKULIIKE. KENKÄTEHDAS.

ALAAAN KUULUVIA TAVAROITA OSTETAAN.

F.A. Collin Osakeyhtiö

ja
Kotkan Tukkukauppa Osakeyhtiö

Puhelimet: { 18.
19.
224.
310.

Kotkan Työvään Osuuskauppa r. l.

v. 1917 myynti 3,000,000: —

jäseniä 3,300

Konttorin Puhelin 130

ITÄ-HÄMEEN ASIOIMIS- ja KIINTEISTÖTOIMISTO

LAHTI Rautatienk. 17. Puhelimet 107 ja 260.

Haarakonttorit:

Kuopio, Maaherrank. Puh. 642.
Iisalmi, Kauppak. 5. Puh. 157.
Viipuri, Aleksanterink. 2. Puh. 1927.
ja Jyväskylä, Kauppak. 15. Puh. 342.

Oulu, Pakkahuoneenkatu 11. Puh. 888.
Tampere, Läntinenk. 27. Puh. 1769.
Turku, Venäjänkirkkok. 18. Puh. 1224.

VÄLITTÄÄ
Kiinteistökauppoja.

OSTAA ja MYY
Heiniä, viljaa, maalaistuotteita
y. m.

Pyörä- ja Puuteollisuus ⁰/_y

Lahti

Puhelimet 21, 39 ja 267

valmistaa:

Rataanpyöriä ja Rakennus-
alaan kuuluvia puusepäntöitä

LIIKEOSAKEYHTIÖ SEPPO

Kotka

Rauta- ja rakennus-
aineiden kauppa

Puhelimet 244. 263 & 350

Osakeyhtiö

W. Gutzeit & C:o
Kotka

J. R. AHOLA



Rautatavara-
tukkukauppa

Wiipuri. Torikatu 5.
Puhelin 2064.

E. E. Brunila

Kotka

Puutavaraliike

Puhelin 338

Rautakauppa-Osakeyhtiö METEOR

LAHTI

PUHELIN 500.

Hyvin lajiteltu monipuolinen varasto Rauta-,
rakennus-, ja taloustarpeita.

Erityinen huolella hoidettu Urheilukauppa.
Puh 502.

Fiskars Aktiebolag

Hienotakeita
Auroja

y. m.

Inha Bruks A.-B.

Hevosenkenkiä
Rautaa ja terästä

y. m.

Tykö Bruks A.-B.

Puimakoneita
Lokomobiilejä

y. m.

Yhteinen MYYNTIKONTTORI HELSINGISSÄ, Vilhonkatu 4.

Osakeyhtiö Otto Lindgren



Tukku- ja Vähittäiskauppa

N. & K. Siito'in

Omistaja Paavo Jylkä Sortavala

**Sekatavarain tukku-
ja vähittäiskauppa**

A. Häyrinen Osakeyhtiö,

Savonlinnassa

Haarakonttori Kuopiossa



**Kangas-, lyhyt- ja siirto-
maantavarain
tukkuliike.**

Puhelimet:

Konttori 275.

Myyntiosasto 23.

Sähköosoite:

Osakeyhtiö.

P.J. Kososen Pojat

Osakeyhtiö

Savonlinna



**Tukku- ja
Vähittäiskauppa
Puutavara- ja
Laivaliike**

--- Puhelin 96 ---

Sähköosoite: Kosonen

Osakeyhtiö Puuseppä Oulussa



**Saha, Kuivauslaitos, Höyläämö
ja Puuseppätehdas**

Veljekset Kivinen

Osakeyhtiö. Sortavala.

Puhelin: 45, 109, 280 &
304. Sähköosoite: Kivinen.



--- Toimituskykyinen ---

Karjalan Rauta Osakeyhtiö

Sortavala

Rauta-, Väri- ja Rakennusaineita.

Sähköosoite RAUTA.

Puhelin N:o 321.

Otto Härkänen

Sortavala

Puhelimet: 204 ja 225

**Rauta-, Väri- ja
Rakennusainei-
den kauppa.
Taloustarpeita,
Maanviljelys-
--- kaluja ---**

Sortavalan Tukkukauppa

Osakeyhtiö

Sähköosoite: Tukkukauppa. Puhelimet: 70 ja 150.

Myy tukuttain päivän halvimpiin hintoihin
--- kaikenlaisia sekatavaroita. ---

AUG. ALHO

SAVONLINNA

Puhelimet: 104 ja 187

Sähköos.: ALHO

VALMISTAA

Pohja-, Päällis- ja
- Lapikasnahkoja -

NAHKA- ja JALKINE-
KAUPPA

Satama- ja Raatihuone-
neenkatujen kulmassa



**Sortavalan Rauta ja Rakennus-
aineiden kauppa Osakeyhtiö**

Hyvin lajiteltu rautakauppa varasto



Tiilitehdas



Rautakauppa „OLAVI“ O:y.

Tukku ja Vähittäiskauppa

Savonlinna.

Puhelimet: _____

Pääkauppa 217, Haarakauppa 130, Kont-
tori 212, Johtajan yksit. 319.

Sähkö-osoite: Rautakauppa „O L A V I“.

E. Pirhonen

Sortavala

Puh. 213

**Sekatavarain Tukku- ja
--- Vähittäiskauppa ---**

Rauta- ja Rakennusaineiden

Kauppa Osake-Yhtiö, Savonlinnassa

Puhelimet: Rautakauppa 75, Konepaja 87, Varasto 22,
Tiilitehdas (Juvola) 6.

Sähkö-osoite: RAUTAYHTIÖ.

KESKI-SAVON KAUPPA O.Y.

KUOPIO

Sähköos: KOLMIA.

Puhelin 2 22, 2 69 & 8 04.



TUKKUKAUPPA.

H. SAASTAMOINEN KUOPIO

..... Tukkukauppa

Pohjois-Savon Rautakauppa O.Y. KUOPIO

Sähköosoite: RAUTAYHTIÖ.

Puhelimet: Kontt. 3 10 ja 6 12. Myymälään 3 23.

Hyvin lajiteltu varasto kaikkia rauta-
kauppa-alaan kuuluvia tavaroita.

Minna Canthin Perilliset. KUOPIO

Minna Canthinkatu 20-22.

Puhelimet:

Sekatavarakauppa ja konttori 2 94.

Kangas- ja lankakauppa. 88.

Johdaja 6 10.

Siirtomaa-, Kangas- ja Lankatavaroita,
Tukkussa ja Vähittäin.

Savonlinnan Tukkukauppa

Omist: ALPO JORDAN.

E. JÄNTIN

Pukumo ja Turkisliike

KUOPIO.

KEMIN RAUTAKAUPPA

OSAKEYHTIÖ

KEMI

Puhelin 38

==== myy =====

Rauta-rakennustarpeita,
Öljyjä, Taloustavaroita
--- y. m., y. m. ---

ISAK LOF OSAKEYHTIÖ

Puh. 151 ja 152.

KUOPIO.

Puh. 151 ja 152.

Rautakauppaliike

Rakennusaineita, Työkaluja, Talouskaluja, Kone-
tarpeita, Värejä ja Öljyjä, Kemikaaleja, Tekno-
- - - - kemiallisia tuotteita y. m. - - - -

Osakeyhtiö Birger Hallman

Kuopio.



Tukkuliike.

Kuopion Tukkukauppa Osakeyhtiö

Kangas-, koru- ja
lyhyttavaroiden
tukkuliike - - - -

Puh. 6 03. Sähkö-osoite: TUKKUKAUPPA.

Osakeyhtiö SAVO

Kuopio.

Tulitikkutehdas, Konepaja
ja Laivatelakka.

A. Häyrinen Osakeyhtiö

Kuopion Konttori.

Siirtoma-, Kangas- ja Lyhyt-
tavarain Tukkukauppa.

Sähköosoite: OSAKEYHTIÖ. Puh. 7 75.

P. H. Korkala

==== OULU =====

Isokatu 31. Puh. 6 03.

Rautakauppa O.-Y. Carlson

Toinen myymälä Ruuti- ja Dynamiittikauppa laivaran-
nassa suoritelee hyvinlaitellusta varastostaan
päivän halvimpiin hintoihin:

Rautaa,	Väri- ja
Rakennusaineita,	Maalaineita,
Työkaluja,	Tarvikkeita,
Talouskaluja,	Urheiluvälineitä,

sekä kaikkea rautakauppa-alaan kuuluvaa tavaraa.
Puhelimet: Puotiin 263, Konttoriin 53, Sivukauppaan
27, Ruuti- ja Dynamiittikauppaan 27.

Lavikainen & Koponen

Sähköos:
KAUPPAYHTIÖ

Kuopio

Puhel. 4 95.

Kangas ja Lyhyttavarain
Tukkukauppa.



Tukku ja Vähittäiskauppa

Rauman Nahkatehdas O.Y.



Rauma.

Rauman Osuuskauppa r.l.



Rauma.

Turun Osakepankki.
TÄYDELLINEN PANKKILIIKE

omat varat

■ Smk. 33,000,000. ■

Tornion Uusi Rautakauppa

TORNIO.

Puh. 23.

Myy rauta-, rakennus-, maanviljelys- ja taloustarpeita halvimpina hintoihin

Oulun Kauppa-Osakeyhtiö

OULU — Asemakatu 23

TUKKUKAUPPA

Koti- ja ulkomaan riihkama ja yhyttavaroille.

Matti Heilala
ROVANIEMI



Tukku- ja Vähittäiskauppa

Sähköos.: HEILALA.

Polta

Finlandia

savuketta



A.B.

J. A. HOLM & Co
O.Y.

Pietarsaari.

J. Aug. P. Nousiainen

OULU.



Tukku- ja Vähittäiskauppa.

Tornion Rautakauppa
LAMPA & LUNDIN



TORNIO.

K. W. Pöykkö ja K:ni
ROVANIEMI.

Sekatavara, Rauta- ja Rakennustarpeiden kauppa.

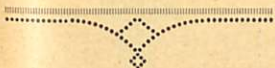
Sähköosoite: PÖYKKÖ. — — — Puhelin 20.

J. E. Oikkonen

TORNIO



Tukku- ja Vähittäiskauppa



Puhelin 82.

F. H. Marjamaan Rautakauppa

Kirkkokatu 16

halvin, varmin ja parhain ostopaikka

————— Oulussa. —————

Tikkakosken Rauta- & Puuteollisuus OY
Jyväskylä.

Puhelin 99 Sähköosoite: Tikkamylly.

Erikoisala: Petroleumi- ja Naitamootorit.
Vesiturbiinit.
Sahalaitokset.
Myllylaitokset.
Maanviljelyskoneet.
Voimansiirtolaitokset.

O. Kaarakka

ROVANIEMI.

Sekatavarakauppaliike

Lohta ja muita kalatavaraa.

Lapin ja muita maalaistuotteita.

Sähköosoite:

KAARAKKA.

Puhelin: Rovaniemi N:o 15

„ Kemi, Laitiosaari 7.

IV. MITROFANOFF

Puh. 166. Jyväskylä. Puh. 166.



Tukku- @ Vähittäiskauppa.

Kangas- @ Lyhyttavaroita.

Oulun
Kemikaalikauppa

Puh. 7 24.

Desinfisioimisaineita.
Sairashoitotarpeita.
Hajuvesiä.
Toalettitarpeita.

Pohjanmaan Kauppiainien
Osakeyhtiö

Oulu.



VELJEKSET SEPPI & K^{NI}
OULU

TUKKUKAUPPA

Juho Tuomala

Oulu

Tukku- ja vähittäiskauppa.

SIIRTOMAAN, KANGAS- JA
LYHYTTAVAROITA
PALJOTTAIN

myyvät

Gamlakarleby Handels Aktiebolag
Kokkolan Kauppa Osakeyhtiö.

LUNDBERG & K^{NI}
Osakeyhtiö.

Oulu.

Rauta-, Rakennusaine-,
Ruuti- ja väri-kauppa.

FREDR. FORSS

TURKU

Eerikink. 10. Linnank 35.



Suurin ja parhaiten
lajiteltu varasto

Vaatetustavaroita

Matkatarpeita

Pukuesineitä

tunnettuihin halpoin
- - - hintoihin. - - -

Keski-Pohjanmaan Osuuskauppa r. l.
KOKKOLA.

Puhelimet: Konttori 70. Puoti 203.

Sivumyymälät: Kälviällä, Räyngissä, Kannuksessa,
Kaustisella, Himangalla, Perhossa, Toholammilla, Puron-
takasessa, Vetelissä, Halsualla, Lestijärvellä, Maringai-
sissa, Ullavassa.

Jäsenet! Tehkää ostoksenne omasta kaupastanne!

Ensio & Lagerbohm
Oulu.

Tukku- ja
Vähittäiskauppa.

A. B. ALEX. SLOTTE O. Y.
KOKKOLA

myy tukuttain kaikenlaatuisia Koti- ja Ulkomaan
KANGAS ja LYHYTTAVAROITA
halvimmilla hinnoilla.

Bröder Anderssenin Urkuharmooneita,
hinnat 140–2,700 m:kaan on kauttamme tilattavissa.
Puhelin 201.

Otto Nordberg
Tornio.

Sähköosoite: Nordberg, Tornio.

Kauppa välitys- ja tavaroiden välitys- ja vakuutus-
liike. Suuret varastohuoneet Tornion asemalla ja Tornion
kaupungissa. Oottaa tavaroita säilyttääkseen, vakuut-
taakseen ja välittääkseen kohtuullista palkkiota vastaan.

Oulun Osuuskauppa

Pohjois-Suomen suurin
vähittäisliike



Jäseniä 3,500. Liikevoitto 4,000,0000.

H. W. SNELLMAN

OULU



Rautakauppa



Sanitas Rohdoskauppa

Kurt Sperrhake.

Kauppiask. 7. TURKU. Puhelin 5 77.

Suosittelaa.

Osuusliike Arina r. l.

Oulu.



Vähittäiskauppa.

Vaasan Puuvillatehdas
Osakeyhtiö



Lankoja,

Kankaita,

Ompelulankaa.

Kauppuhuone Osakeyhtiö

Waasassa

on paikkakunnan suurin ja paraimmin varustettu koti- ja ulkomaan tavara-

- - - TUKKUKAUPPA - - -

O.-Y. BERGLUND, YLKÄNEN A.-B.

Waasa. Puhelin 115.

Kangas- ja rihkama-
tavaraa tukuttain.

O. Y. Vaasan Rohdoskauppa.

VAASA. PUH. 93.

□ □ □ □

Alinomainen hyvinvarustettu varasto Rohdoksia,
Kemikalioidia, Hajuvesiä, Saippuota, Sairashoito-
tarpeita y. m. sekä patentinsaanutta hyönteisainet-
tamme „KOTIRAUHA“.

OSAKEYHTIÖ **A. WISÉN** AKTIEBOLAG
WAASA
Puhelimet 161 ja 107.

RAUTAKAUPPA.

C. J. Hartman

Waasa

**Waasan vanhin
Rautakauppa**

Suosittelaa!

Carl Finnilä Aktiebolag

Puhel. 29 WAASA Joht. puh. 103

**Koti- ja ulkomaantavarain
tukuttain ja vähittäismyynti**

Osakeyhtiö Vaasan Rihkama,
Vaasa.

Maakauppiaitten tukkuliike kangas- ja
rihkamatavaroille.

Puhelimet: 877 ja 950. Sähköosoite: Rihkama.

**Lyhyt- ja Kangastavaroiden
Tukkukauppa.**

O.-y. BACKMAN & INDOLA A.-b.
Waasa.

Osakeyhtiö
Waasan
Villatavatehdas

Käyttäkää

Waasan Sokeria

Waasan Sokeritehtaan Osakeyhtiö.

**EMIL HIETANEN
TUKKULIIKE**

WAASA

Kansalliskauppa Osakeyhtiö SAMPO

Waasa ja Kristiina.

Tukkukauppa.

RAUTAKAUPPA OSAKEYHTIÖ
WAASA.

TERÄS

Rautatavaroita, Työkaluja, Talouskaluja ja
muita rauta-alaan kuuluvaa.



Tukuttain ja Vähittäin.



Jakobsson'in KONEPAJA

Väinö Jorma

P O R I



Kaikkia konepaja-
alaan kuuluvia
töitä.

Pumpulinkehruu- ja Kutoma- tehdas, värjäys- ja Valkaisulaitos.

Valmistaa valkaiseamatonta, valkaistua
ja varjättyä Pumpulilankaa ja Ka-
lastajalankaa, valkaistuja ja valkaise-
mattomia Pumpulipalttinoita, kuten
Printersiä, Domestiikkia, Twilliä,
Paitakangasta, kaksi- ja neliniitistä
Flanellia, kaksi- ja neliniitisiä Laka-
napalttinoita eri levyyttä, Gingha-
mia ja Hamekankaita usean värisiä
y. m., y. m.

Aktiebolaget

Osakeyhtiö

JOHN BARKER

Turku. Puhelimet 428 & 1173.
Sähkösanomaosoite: BARKER, Turku.

TORNATORIN

PERGAMIINIPAPERI

paras

RUOKATAVAROIDEN

kääre,

puhdas, hygieninen ja vesitiivis.

KALKKIA ja SEMENTTIÄ

Myy

Paraiden Kalkkivuori Osakeyhtiö.

Konttoreita Paraisilla, Helsingissä,
Turussa ja Lappeenrannassa.

M. LOUHEN PERILLISET
KALA JA MAALAISTUOTTEITEN
TUKKU LIIKE

KONTTORI:

TURUSSA ERIKINKATU 12
PUHELIN 582

Porin Mekanillinen Verstaas O.-Y.

Valmistaa erikoisalana:

Naftamoottoreita niinyhyin paikallaolevia kuin
meri-moottoreita.

Höyrykoneita ja Höyrypannuja.

Moottori- ja Höyrylaivoja.

Sahalaitoskoneita niinkuin raamisahoja, balanssi-
katkaisusahoja y. m.

Konevalutavaraa kaikkia lajeja niinyhyin valmistettua
kuin valmistamatonta.

KAUPPA- ja RAKENNUSVALUTAVARAA.

Pyytää hinoitteluja

Björneborgs Mekaniska Verkstad
Aktiebolag, Björneborg.



Tampereen Puuvillateollisuus Osakeyhtiö.

Kehräämö, Kutomo, Värjäämö ja Valkaisemo.

Tampereen Kutomateollisuus Osakeyhtiö TAMPERE.



VALMISTAA:

Kudottuja alusvaatteita, sukkia

y. m.

O.-Y. Oulun Konepaja A.-B. Uleåborgs Meka- niska Verkstad

Perustettu 1874.



KONEPAJA,
VALIMO,
LAIVATELAKKA.

W:m Sandberg O. Y.

Tampere.

Rautaa, Rakennusaineita, Työkaluja,
Talouskajula, Öljyjä, Värejä,
Kemikaleja, Tapeetteja

Tukuttain ja vähittäin.

Tampereen Haulit

ovat laadultaan parhaita,

joita jokaisen suomalaisen
metsästäjä tulisi käyttää!

AINOASTAAN

ME

VALMISTAMME



SUOMALAISIA
SEPARAATTOREJA.

Kone- ja Siltarakennus

Osakeyhtiö

Helsinki.

A.-B. Hud- & Skinncompaniet O.-Y.

Kokkola,



ostaa päivän korkeimmilla hinnoilla **vuotia, vasikan- ja lampaannahkoja** sekä kaikenlaisia metsäeläintennahkoja.

METSÄSTYSTARPEITA
RÄJÄHDYSAINEITA

myy hyvin lajitellusta varastosta

O.-Y. K. HJORTH A.-B.
TAMPEREELLA.

A.-B. J. S. HONGELL O.-Y.
KOKKOLA.

Sähköosoite: OSAKEYHTIÖ HONGELL.
Puhelin 177 & 302.

Siirtomaa-, Vaate- ja
Lyhyttavarakauppa.

A.-B. Tammissaaren
Verkatehdas O.-Y.

Tammissaari.
Puhelin 40.

Hämeen Maanviljelijäin Kauppa Osakeyhtiö

Tampere.

Sähköos.: HÄMEENYHTIÖ.

Puhel. 42 ja 1452.

Maanviljelystarvikkeidenkauppa.

Veljekset Friis Osakeyhtiö

Kokkola — Ykspihlaja.



KONEPAJA, RAUTA- ja
METALLIVALIMO - - - -



Suosittellee hyväksi
tunnetuita tuotteitaan.

„KODINSAIPPUA“

on sopivin pesu-, talous-
ja kylpysaippua.

Sitä valmistaa

Tampereen Saippuatehdas O.-Y.

K. F. Dunderberg

Tampere.

Konepaja.

Vesi- ja Lämpö-
johtoliike.

Kansallis-Osake-Pankki

Myöntää luottoa eri muodoissa.

Pankki ottaa vastaan rahoja

∴ korkoa kasvamaan: ∴

Karttuvalle talletustilille, Talletustilille,
Säästökassatilille ja juoksevalle tilille.
Täydellinen pankkiliike.

SALAMA

Voimakkaasti toimintansa
alottanut

Henkivakuutusyhtiö.

Vakuutuskanta 7:n toimiv.
lopussa yli 154,000,000 mk.

Anders Lassfolk'in

Pitsitehdas

Pietarsaari.



Suosittellee hyväksi tunnetulta Pitsejä ja
kumminauhoja.

KARJA R. L.

LÄNSI-SUOMEN KARJANMYynti OSUUSKUNTA

Tampere, Tehtaankatu 1. Puhelin 329 & 913.

MAKKARATEHDAS

Tehtaankatu 1.

Haarakonttorit: Hämeenlinnassa, Ikaalisissa,
Loimaalla ja Porissa.

CARL JOH. TOLLET,

Töölönk. 8.
Puhel. 54 41.

VÄLITTÄÄ ARVOPAPERIEN JA KIINTEISTÖJEN OSTOA JA MYYNTIÄ.
TOIMITTAA PÄÄOMANSIJOITUSTA. - - - - - HANKKII LAINOJA.



O.-Y.

Fr. Richardt

Viipuri



x Viljan ja x
Siirtomaantavarain
x Tukkukauppa x



„MALTA“ hienon hieno on.
„KLUBI“ aivan verraton.
Kansan savuke on „KANSA“.
„MATTI“ — poika paikallansa.

P. C. Rettig & C:o.

V. E. LINDSTRÖM^{IN}

Kaunovärjäys- ja Kemiallinen pesulaitos
Helsinki

Maan vanhin, suurin ja uudenaikaisin erikoislaitos. — Suoritetaan

Kemiallista pesua ja värjäystä
Työn ensiluokk. suorit. annetaan täysi vakuus

DAN. WARD^{IN}
KUKKAKAUPPA

Aleksanterinkatu 48. :: Puhelin 75 35

Suosittelaa!

Huom.! Aina suuri valikoima. Huom.!



PALO vakuutus-
osakeyhtiö FENNIA

Helsinki, Unioninkatu 25

myöntää palo- ja murto-
vakuutuksia huokeilla,
- - - kiinteillä vakuutusmaksuilla - - -



A.-B. ROB. HUBER O.-Y.

O.-Y. Tampereen Rakennuskonttori A.-B.

TAMPERE
Puhelimit: Myymälään 934 ja 147
Konttoriin 200
Isännistöön 72

Suosittellee monipuolista varastoaan

KAUPPIAITTEN TUKKULIIKE
OSAKEYHTIÖ

PORI. Puh. 490, 30, 489

Siirtomaantavarain ja kotimaisten teollisuustuotteitten tukkuliike. x Lamppu-, lasi- ja porsliiniosasto. x Lyhyttavara-osasto. x Jauhomyly ja ryynityslaitos. x Silakkasuolaamo

UUSI VARASTO

kitaroita, mandoliineja, gramofoneja, viuluja, j. n. e. sekä kaikkia soittokoneiden tarpeita.

NUOTTEJA mahdollisen suuri valikoima.

A/B R. E. Westerlund O/Y
Helsinki,
Pohjois Esplanadink. 37.



HYPPÖSEN KENKÄTEHDAS
OSAKEYHTIÖ TAMPEREELLA

Suosittellee ensiluokkaisia, siroja kuusi-
untuuksia sekä halvempia, mutta kuitenkin
kestäviä läpiommeltuja herrain, naisten ja lasten jalkineita

Suomen Armeijan sotilashankkija

O.-Y. AXEL WIKLUND
TURKU

Rauta- ja Rakennusainekauppa

Väri — Talous — Urheilu
esineitä

ooo Puhelimit 788, 432 ooo

A.-B. O.-Y.

TURUN TUPAKKA

TURKU



TUKKULIIKE

Suolalankatu 1

Puhelin 21 56

Konttori 2025

Pohjoismaiden Taloustarpeiden-kauppa

Pohj. Esplanadinkatu 23

Pohjoismaiden Villatavara-kauppa

Venäl. paperosseja
Hollantil. sikaareja
Piippuja tukuttain